

สูงวัยอย่างมีพลังในโลกยุคดิจิทัล

DIALOGUE for Our Future

Digital and
Active Aging
in Japan and
Thailand

- ▶ ศ.ดร.วสวัตน์ สุวรรณระดา
- ▶ Dr. Keiichiro Oizumi
- ▶ Assoc. Prof. Dr. Kim Sung-Won

FUTURE

- ▶ Mr. Yojiro Koshi
- ▶ คุณธนากร พรหมยศ (แก็พ)

DIGITAL

- ▶ คุณภัทราวดี มีชูธน (ครูเล็ก)
- ▶ คุณประสาธน์ อังคนันท์

MEDIA AND ACTIVENESS

ฟรีค่าลงทะเบียน

การเสวนาในครั้งนี้ จะบรรยาย
เป็นภาษาไทย และญี่ปุ่น
พร้อมล่ามแปลสดงาน

สำรองที่นั่งได้ทันที
(จำนวนจำกัด)

9:00-13:00
March 11,
2019

Auditorium 201,
Thai Health
Promotion
Foundation

หน่วยงานร่วมจัด

สนับสนุนโดย

ในไทญี่ปุ่นประเทศ
Embassy of Japan in Thailand

タイ国日本人会
Japanese Association in Thailand

รายงานสรุปการบรรยายพิเศษและเวทีสานเสวนา

Dialogue for Our Future

Digital and Active Aging in Japan and Thailand

สังคมสูงวัยไทย-ญี่ปุ่น : สูงวัยอย่างมีพลังในโลกยุคดิจิทัล

11 มีนาคม 2562 ณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

บทนำ

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยส่งผลกระทบต่อในหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นเรื่องสำคัญที่สังคมต้องเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นในระดับมหภาคหรือจุลภาค ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงวัยระดับสูงในปีพ.ศ. 2565 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ประชากรร้อยละ 40 ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับสังคมผู้สูงวัยในระดับต่ำ การเรียนรู้จากประสบการณ์หรือบทเรียนที่เคยเกิดขึ้นกับประเทศต่างๆ นั้นเป็นสิ่งสำคัญ

ในการนี้ เจแปนฟาวน์เดชั่น กรุงเทพฯ จึงร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย สมาคมญี่ปุ่นแห่งประเทศไทย และ SASAKAWA PEACE FOUNDATION จัดงานเสวนาสาธารณะหัวข้อ “สังคมสูงวัยไทย-ญี่ปุ่น : สูงวัยอย่าง มีพลังในโลกยุคดิจิทัล (Digital and Active Aging in Japan and Thailand)” ขึ้นเมื่อวันจันทร์ที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์ เพื่อร่วมนำเสนอข้อมูลแนวทางเชิงนโยบายปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ ต่อมาตรการในการเตรียมพร้อมรับมือสังคมสูงวัยในไทย ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ อีกทั้งได้เปิดเวทีนำเสนอแง่มุมใหม่ผ่านบทบาทสื่อ คนรุ่นใหม่ และศิลปินสูงวัยที่สร้างพลังบวก รวมไปถึงการพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคมไทยในโลกยุคดิจิทัล นอกจากนี้ ยังร่วมสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการจัดกิจกรรมในอนาคต เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้และเตรียมพร้อมของสังคมไทยต่อการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ กิจกรรมครั้งนี้ได้รับเกียรติวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายแวดวง ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา จากคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.เคอิชิโร โออิซุมิ (Dr. Keiichiro Oizumi) จากสถาบันวิจัยแห่งประเทศไทย (The Japan Research Institute Inc.) รศ.ดร.คิม ซุงวอน (Assoc. Prof. Dr. Kim Sung Won) จากมหาวิทยาลัยโตเกียว (The University of Tokyo) ครูเล็ก-ภัทราวดี มีชูธน และคุณประสาน อิงคนันท์ รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคีอื่นๆ อีกมากมายมาร่วมแบ่งปันและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้

ปัญหาสังคมผู้สูงวัยมีความแตกต่างและหลากหลายตามบริบทของสังคม มิอาจใช้เกณฑ์หนึ่งหรือวิธีการใดวิธีการหนึ่งมาใช้ องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมนี้นับว่าเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากคนหลายแวดวง จึงเป็นประโยชน์สามารถนำไปต่อยอด หรือประกอบเข้ากับองค์ความรู้อื่นๆ เพื่อเชื่อมประสานพัฒนาสังคมสูงวัยในไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เจแปนฟาวน์เดชั่น กรุงเทพฯ เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว จึงได้จัดทำสรุปกิจกรรมบรรยายพิเศษและเวทีเสวนา “สังคมสูงวัยไทย-ญี่ปุ่น: สูงวัยอย่าง มีพลังในโลกยุคดิจิทัล” มอบให้เป็นสาธารณประโยชน์ต่อไป

สารบัญ

หน้า

1. กำหนดการบรรยายพิเศษและเวทีสานเสวนาเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน	1
2. บรรยายพิเศษ โดย ดร.เคอิจิโร โออิซูมิ จากสถาบันวิจัยแห่งญี่ปุ่น หัวข้อ “ความเหมือนและความต่างของนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการเตรียมพร้อมสำหรับสังคมสูงวัย”	3
3. บรรยายพิเศษ โดย รศ.ดร. คิม ชุงวอน จากมหาวิทยาลัยโตเกียว หัวข้อ “สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตของสังคมผู้สูงวัยในเกาหลีใต้”	10
4. เวทีสานเสวนา ไทย-ญี่ปุ่น: บทบาทคนรุ่นใหม่สร้างนวัตกรรมทางสังคมและธุรกิจเพื่อผู้สูงวัยในโลกดิจิทัล	18
5. เวทีสานเสวนา ไทย-ญี่ปุ่น: บทบาทสื่อ ศิลปวัฒนธรรม ต่อการสร้างพลังบวกและเติมเต็มพลังชีวิตให้กับสังคมไทยโดยผู้สูงวัยที่มีพลังในโลกยุคดิจิทัล	21
6. เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มย่อยของหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านผู้สูงวัยไทย-ญี่ปุ่น	30

บรรยายพิเศษและเวทีสานเสวนาเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน
“สังคมสูงวัยไทย-ญี่ปุ่น: สูงวัยอย่างมีพลังในโลกยุคดิจิทัล”

วันจันทร์ที่ 11 มีนาคม 2562 เวลา 0900 - 13.00 น.
ณ ห้องประชุม 201 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)
อาคารศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะ

กำหนดการ

08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
09.00 - 09.15	พิธีเปิดและกล่าวต้อนรับ โดย (1) คุณภรณ์ ภูประเสริฐ ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ สสส. (2) คุณโนริฮิโกะ โยชิโอกะ ผู้อำนวยการบริหารเจแปนฟาวนด์ชั่น กรุงเทพฯ
09.15 - 09.45	บรรยายพิเศษ (1) โดย ดร. เคอิจิโร โออิซูมิ จากสถาบันวิจัยแห่งประเทศญี่ปุ่น หัวข้อ “ความเหมือนและความต่างของนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการเตรียมพร้อมสำหรับสังคมสูงวัย” (บรรยายเป็นภาษาญี่ปุ่นมีล่ามแปลไทย)
09.45 - 10.15	บรรยายพิเศษ 2) โดย รศ.ดร. คิม ชุงวอน จากมหาวิทยาลัยโตเกียว หัวข้อ “สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตของสังคมผู้สูงวัยในเกาหลีใต้” (บรรยายเป็นภาษาญี่ปุ่นมีล่ามแปลไทย) ถาม-ตอบ อภิปรายร่วมแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ศ.ดร. วรเวชม์ สุวรรณระดา คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำเนินรายการโดย คุณ ประสาน อิงคนันท์
10.30 - 10.45	พักรับประทานอาหารว่างชา-กาแฟ

- 10.45 - 11.30 เวทีสานเสวนา ไทย-ญี่ปุ่น (1) บทบาทคนรุ่นใหม่ในการสร้างนวัตกรรมทางสังคม และ ธุรกิจเพื่อผู้สูงอายุในโลกดิจิทัล โดยคุณโยจิโร โคชิ ผู้ก่อตั้งและประธานบริษัท TalentX และคุณธนากร พรหมยศ ผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม Young Happy ดำเนินรายการโดยคุณประสาน อิงคนันท์
- 11.30 - 12.30 เวทีสานเสวนา ไทย-ญี่ปุ่น (2) บทบาทสื่อ ศิลปวัฒนธรรม ต่อการสร้างพลังบวก และเติมเต็มพลังชีวิตให้กับสังคมไทยโดยผู้สูงอายุที่มีพลังในโลกยุคดิจิทัล โดยคุณ ภัทราวดี มีชูธน(ครูเล็ก) ผู้ก่อตั้งและประธานคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนภัทราวดี หัวหิน และคุณประสาน อิงคนันท์ ผู้ก่อตั้งบริษัท บุญมีฤทธิ์ จำกัด ผู้ผลิต รายการ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” และ “The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด” ดำเนินรายการโดยคุณอรรถ บุนนาค
- 12.30 - 12.45 ถาม-ตอบ
- 12.45 - 13.00 กล่าวปิดการเสวนาและเวทีสานเสวนาโดย ศ.ดร. วรเวชม์ สุวรรณระดา คณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 14.00 - 16.00 เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มย่อยไทย-ญี่ปุ่นของหน่วยงานที่ดำเนินงานด้าน ผู้สูงอายุ ดำเนินกิจกรรมโดย ผศ.ดร. ดวงใจ หล่อธนะวิชยย์ ผู้อำนวยการศูนย์ พัฒนาธุรกิจและการดูแลสังคมสูงอายุ

สรุปการบรรยายพิเศษและเวทีสานเสวนาเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน
“สังคมสูงวัยไทย-ญี่ปุ่น : สูงวัยอย่างมีพลังในโลกยุคดิจิทัล”

วันจันทร์ที่ 11 มีนาคม 2562 เวลา 09.00 - 13.00 น.

ณ ห้องประชุม 201 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
อาคารศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะ

.....

บรรยายพิเศษ (1) หัวข้อ “ความเหมือนและความต่างของนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในการเตรียมพร้อมสำหรับสังคมสูงวัย”

โดย ดร.เคอิจิโร โออิซุมิ จากสถาบันวิจัยแห่งประเทศญี่ปุ่น

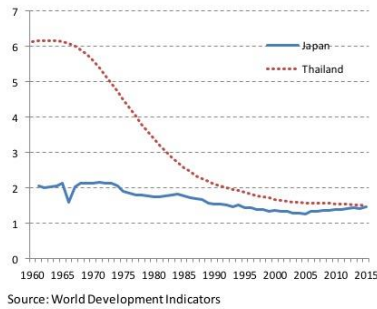
เวลา 09.15 - 09.45

ในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นด้วย ปัจจุบันคนญี่ปุ่นเดินทางมาประเทศไทยราว 1.4 ล้านคนต่อปี คนไทยก็เดินทางไปญี่ปุ่นราว 1 ล้านคนต่อปี การเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมที่เห็นได้ชัดที่สุด ก็คือภาวะประชากรวัยเด็กลดลง (ดูภาพ 1) เมื่อดูจาก สถิติในพ.ศ. 2528 ผู้หญิง 1 คน จะให้กำเนิดบุตร 6 คน นับว่าเป็นอัตราการเกิดที่สูงในระดับเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว ในฐานะที่ไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา สถิตินี้ นับว่าเป็นจุดเด่นกล่าวคือ จะมีกำลังประชากรวัยทำงานจำนวนมากในอนาคต ทว่าปัจจุบันสตรี 1 คน จะให้กำเนิดบุตรเพียง 1.5 คน เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น การลดลงของประชากรมาจากรายได้และรายจ่ายต่อหัวของประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ดังเห็นได้จากผลสำรวจที่ว่า กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีอัตราการเกิดค่อนข้างน้อย เพียง 0.8 คนเท่านั้นซึ่งเท่ากับอัตราการเกิดของโตเกียว ในขณะที่ประเทศไทยเมื่อปีค.ศ. 1980 นั้นมีอัตราการเกิดอยู่ที่ 3.0 และตั้งแต่ปีค.ศ. 2000 อัตราการเกิดลดลงเหลือเพียง 2.0 (ดูภาพ 2) การลดลงของประชากรวัยเด็กอย่างมีนัยยะสำคัญนี้เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในอนาคตอันใกล้

จากมุมมองของประเทศญี่ปุ่น สภาวะอัตราประชากรที่ไม่ปรับเพิ่มขึ้นมาจาก 2 ปัจจัยด้วยกัน ปัจจัยแรกมาจากสังคมที่ให้ความสำคัญด้านการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยที่สองคือค่านิยมเรื่องการแต่งงานที่เปลี่ยนไป ส่วนแรกนั้นได้พิจารณาจากอัตราการเข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยของนักเรียนสายอาชีพ จากเดิมมีเพียงร้อยละ 20 แต่ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50 ส่วนใหญ่นิยมเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

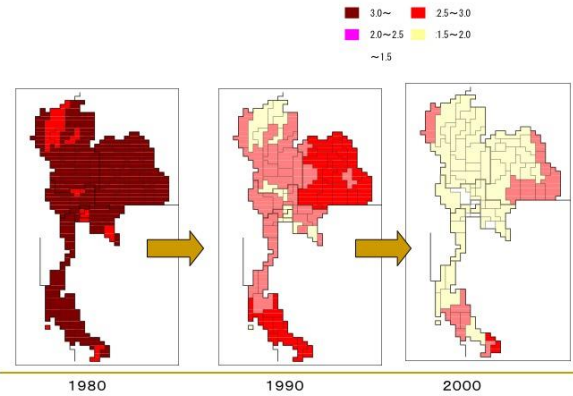
ด้านประเทศเกาหลีใต้ที่มีอัตราการเข้าศึกษาต่อถึงร้อยละ 90 นั้น กล่าวได้ว่าความนิยมศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้ปกครองจึงไม่นิยมมีบุตรมาก

02 Many children to less children

ภาพ 1 แผนภูมิแสดงอัตราการเกิดของประชากรวัยเด็กเปรียบเทียบไทย-ญี่ปุ่น
ตั้งแต่ปีค.ศ. 1960-2015

03 Low fertility in the whole Thailand

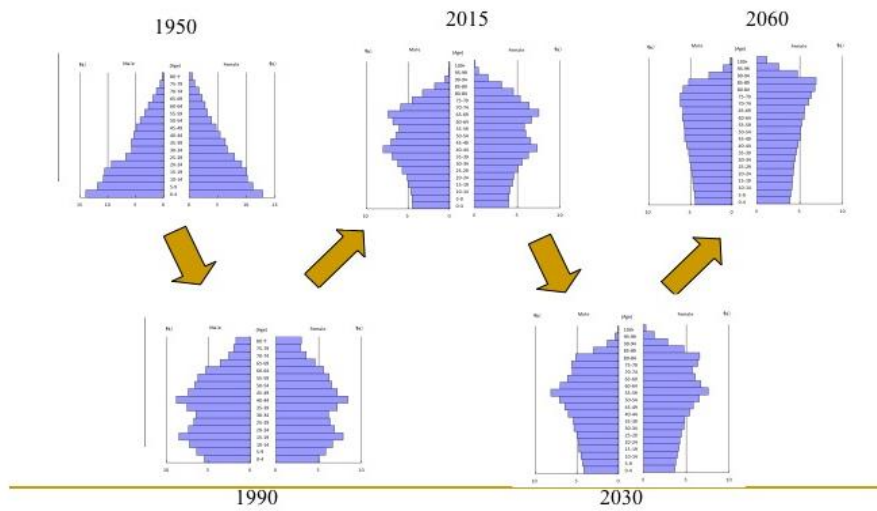

ภาพ 2 อัตราการเกิดของประชากรวัยเด็กในแต่ละภูมิภาคเปรียบเทียบ
ปีค.ศ. 1980, 1990 และ 2000

ปัจจัยต่อมาคือ ค่านิยมการแต่งงาน จากผลสำรวจของประเทศญี่ปุ่น พบว่ามีประชากรชายอายุ 50 ปีที่ไม่ได้แต่งงานเพิ่มมากขึ้นในทศวรรษ 2000 นับเป็นร้อยละ 10 แล้วเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25 หรือคิดเป็น 1 ใน 4 ในทศวรรษต่อมา ผลสำรวจนี้ไม่รวมถึงจำนวนผู้หย่าร้าง แน่แน่นอนว่าสังคมดิจิทัลส่งผลให้ค่านิยมการแต่งงานเปลี่ยนไป หนังสือพิมพ์ประเทศเยอรมนีรายงานผลสำรวจว่า ประชากรชายชาวญี่ปุ่นร้อยละ 60 ยินดีที่จะแต่งงานกับ AI หรือปัญญาประดิษฐ์ เมื่อคนไม่นิยมแต่งงานและสร้างครอบครัวย่อมส่งผลโดยตรงกับจำนวนประชากรเกิดใหม่ในทุกๆ ประเทศ

หากดูจากแผนภูมิพีระมิดด้านล่าง(ดูภาพ 3 และ 4) จะพบว่าปีค.ศ. 1950 โครงสร้างประชากรญี่ปุ่นเป็นโครงสร้างรูปพีระมิดสมบรูณ์ แต่รูปร่างนั้นค่อยๆ บิดเบี้ยวไปด้วยสภาวะประชากรวัยเด็กที่ลดลง และประชากรผู้สูงวัยที่ปรับเปลี่ยนสูงขึ้น ประเทศไทยก็จะเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกัน เคยกล่าวกันว่า สังคมผู้สูงวัยของญี่ปุ่นมีอัตราเร็วที่สุดในโลก จึงคาดการณ์กันว่าสถานการณ์ของญี่ปุ่นน่าจะเลวร้ายที่สุด แต่จริงๆ แล้วกลับไม่ใช่เช่นนั้นเลย ญี่ปุ่นอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกันกับจีน ในขณะที่เกาหลีใต้มีอัตราที่เร็วกว่าญี่ปุ่น เสียด้วยซ้ำและไทยเองก็มีอัตราที่สูงกว่าญี่ปุ่น(ดูภาพ 5 และ 6)

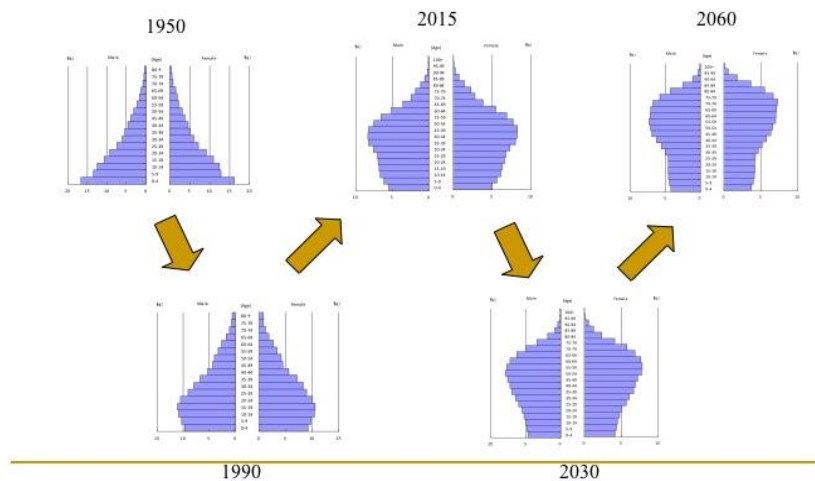
06 Population pyramid of Japan

8

ภาพ 3 แผนภูมิพีระมิดแสดงจำนวน(จำนวนภาคการณ้)ของประชากรแต่ละช่วงวัยของประเทศญี่ปุ่น ปีค.ศ. 1950, 1990, 2015,2030,2060

07 Population pyramid of Thailand

9

ภาพ 4 แผนภูมิพีระมิดแสดงจำนวน(จำนวนภาคการณ้)ของประชากรแต่ละช่วงวัยของประเทศไทย ปีค.ศ. 1950, 1990, 2015,2030,2060

08 Accelerating Population Ageing in East Asia

Doubling Period in East Asia

	7%	14%	(Year) Doubling Period
East Asia	2001	2027	26
Japan	1970	1995	25
Korea	1999	2017	18
Taiwan	1994	2018	24
Hongkong	1984	2013	29
中国	2002	2025	23
ASEAN	2021	2045	24
Singapore	1999	2019	20
Thailand	2002	2022	20
Vietnam	2017	2034	17
Burma i	2022	2035	13
Malaysia	2020	2045	25
Indonesia	2025	2050	25
Cambodia	2031	2054	23
Myanmar	2023	2054	31
Laos	2041	2060	19
Philippines	2032	2071	39
世界	2002	2040	38

France 115 Years
Sweden 85Years
United Kingdom 47Years
Germany 40 Years

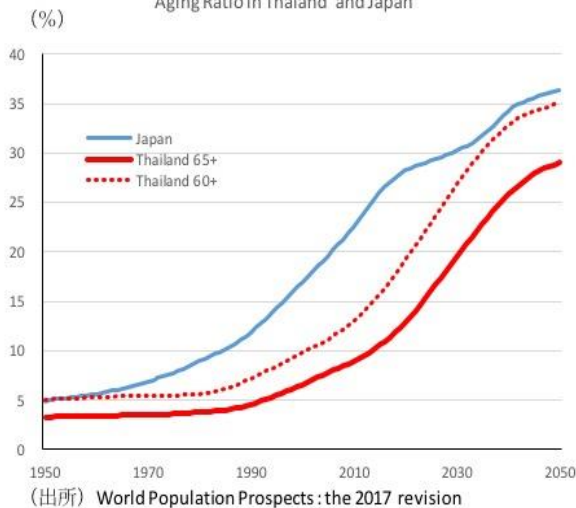
Source: UN, World Population Prospects: The 2015 Revision

10

ภาพ 5 ตารางแสดงระยะเวลาการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยพบว่าในขณะที่ญี่ปุ่นใช้เวลา 25 ปี เกาหลี 18 ปี
ไทยจะใช้เวลาเพียง 20 ปีเท่านั้น

09 Rapid population aging in Thailand

Aging Ratio in Thailand and Japan

ภาพ 6 แผนภูมิแสดงจำนวนประชากรผู้สูงวัยเปรียบเทียบไทย-ญี่ปุ่น ตั้งแต่ปีค.ศ. 1950-2050

สังคมญี่ปุ่นระบุให้ประชากรอายุ 65 ปีเป็นผู้สูงวัย ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่เริ่มนับตั้งแต่อายุ 60 ปี ณ ขณะนี้ประชากรอายุ 60 ปีของไทยมีอัตราเพิ่มสูงมากกว่าประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ค.ศ. 2015 จากแผนภูมิพีระมิด จำนวนประชากรส่วนมากของประเทศอยู่ที่ช่วงอายุ 45-55 ปี ช่วงอายุนี้นี้จะขยับไปเป็นผู้สูงวัยในอีก 10 ปีข้างหน้า(ดูภาพ 6) อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถพิจารณาปัญหานี้จากโครงสร้างประชากรเพียงอย่างเดียว เพราะสังคมมีพลวัตในโครงสร้างอื่นๆ ที่ควรต้องนำมาพิจารณาประกอบเข้าด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากร ประชากรหนุ่มสาวชาวญี่ปุ่นนิยมอพยพย้ายถิ่นเข้าไปอยู่เฉพาะโตเกียว โอซาก้า หรือเมืองใหญ่อื่นๆ เป็นจำนวนมากส่งผลให้ประชากรสูงวัยปรับเปลี่ยนสูงขึ้นในเมืองใหญ่ ส่วนประเทศไทยประชากรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือก็อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงเช่นกันส่งผลให้ผู้สูงวัยช่วงอายุ 50-60 ปีตกค้างอยู่ในชนบท อาจกล่าวได้ว่า ภาวะประชากรสูงวัยจะเพิ่มมากขึ้นในสังคมเกษตรกรรม (สังคมชนบท) มากกว่าสังคมเมือง นี่เป็นข้อแตกต่างระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย

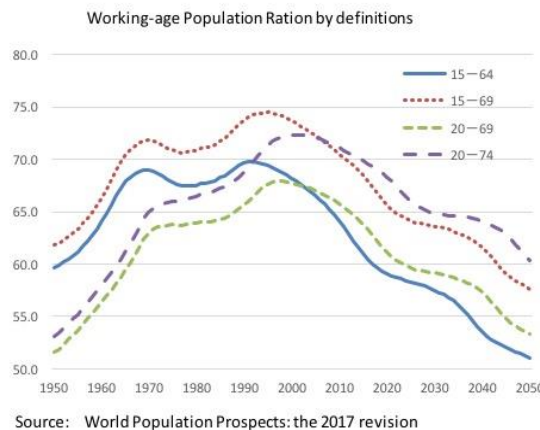
ภาวะสังคมประชากรเด็กลดลงและประชากรผู้สูงวัยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญนี้ สังคมจะมีมาตรการรับมืออย่างไรได้บ้าง หากมองตัวอย่างจากที่ญี่ปุ่น จะพบว่า ญี่ปุ่นใช้ 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ ระบบประกันสังคมและบำนาญ การดูแลวิถีชุมชน และดิจิทัล

ประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบประกันสังคมและบำนาญ เป็นทางแก้หลักแต่กลับกลายเป็นทางแก้ที่ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนัก เพราะปลายทางของระบบประกันสังคมและบำนาญก่อให้เกิดหนี้สาธารณะเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันอัตราหนี้สาธารณะต่อค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของญี่ปุ่นนั้นมากเป็น 2.5 เท่าของประชากร และปัญหานี้จะส่งผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว ดังที่ปรากฏในประเทศกรีซ ประเทศญี่ปุ่นจึงปรับปรุงแนวทางการแก้ไขสังคมผู้สูงวัยส่งผลให้เป็นที่มาของคำว่า “active Aging” หรือ “สูงวัยอย่างมีคุณภาพ”

องค์การสหประชาชาติกำหนดว่าวัยใดนับเป็นผู้สูงวัย โดยคำนวณมาจากอายุที่เกินอายุขัยเฉลี่ยของประชากรในประเทศ ทศวรรษ 1960 อายุขัยเฉลี่ยของผู้สูงวัยกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วจึงอยู่ที่ 65 ปี ตัวเลขอายุนี้นี้ถูกใช้มาอย่างยาวนาน ทว่า หากพิจารณาตามความเป็นจริง ดังที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้ว่า “ผู้สูงวัย” คือ กลุ่มคนที่มีอายุเกินอายุขัยเฉลี่ยของประชากรในประเทศนั้น ผู้สูงวัยในแต่ละพื้นที่ควรมีอายุเริ่มต้นที่ต่างกันไป ประเทศญี่ปุ่นควรนับผู้สูงวัยเมื่ออายุ 80 ปี และประเทศไทยเมื่ออายุ 70 ปี เมื่อเราขยายช่วงอายุของกลุ่มประชากรที่ยังสร้างประโยชน์แก่สังคมหรือวัยแรงงาน (labor force) ให้สอดคล้องกับเกณฑ์ผู้สูงวัย จะพบว่าฐานอายุวัยแรงงานจะกว้างมากขึ้น กล่าวคือ อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 15 ถึง 64 ปี หรือ 20-74 ปี ส่งผลให้จำนวนผู้สูงวัยลดลงทันที และหากผู้สูงวัยกลุ่มดังกล่าวเป็น active Aging ด้วยแล้ว สังคมก็จะได้ประโยชน์จากคนกลุ่มดังกล่าวเพิ่มขึ้น(ดูภาพ 7) ประเทศญี่ปุ่นจะมีประชากรวัยเกษียณมากถึง 2 ใน 3 ที่ยังคงสร้างคุณประโยชน์แก่สังคม จึงนับเป็นความจำเป็นอย่างมากที่ต้องไม่ยึดอายุ

ตามเกณฑ์เดิมขององค์การสหประชาชาติ หรือ 65 ปี นอกเหนือจากการปรับนิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” แล้ว ทุกคนในสังคมต้องปรับความคิด ทักษะ ทักษะที่มีต่อผู้สูงอายุอีกด้วย

14 Changing definition makes landscape change

ภาพ 7 แผนภูมิแสดงจำนวนประชากรผู้สูงอายุหากเปลี่ยนเกณฑ์ของช่วงอายุ

16

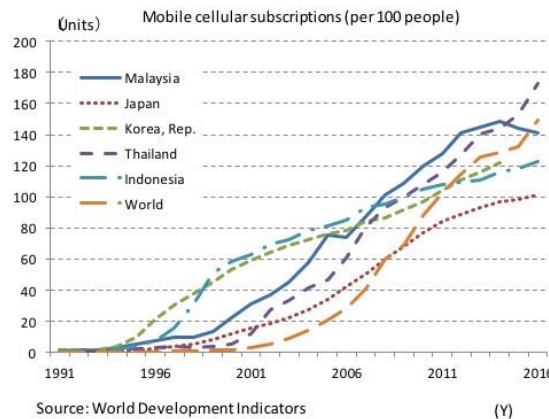
ด้านชุมชน (community) หรือความเป็นท้องถิ่น นับว่าเป็นอุปสรรคของประเทศญี่ปุ่น เพราะประชาชนได้รับการดูแลจากรัฐบาลมาโดยตลอด ชุมชนจึงมีความสำคัญน้อย แต่หลังจากญี่ปุ่นประสบภัยพิบัติแผ่นดินไหวและสึนามิครั้งใหญ่ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2554 ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นแข็งแกร่งมากกว่ารัฐบาล และในภาษาญี่ปุ่น มีคำว่า *Kizuna* ที่แปลว่า สายสัมพันธ์ ประเทศญี่ปุ่นจึงส่งเสริมเพื่อสร้าง “สายสัมพันธ์” นี้ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ดร.เคอิจิโร โออิซุมิ แสดงทัศนะว่าประเทศไทยมีโครงสร้างชุมชนที่มีประสิทธิภาพกว่าญี่ปุ่น สังเกตจากอาสาสมัครชุมชนที่มีมากถึง 3 ล้านคน

หัวข้อสุดท้ายคือ เรื่องดิจิทัล ดิจิทัลเป็นอาวุธใหม่ที่จะสร้างประกันสังคมและชุมชนผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา สังคมเริ่มถกเถียงกับคำว่า Digital Divide อันหมายถึง วิธีการแบ่งกลุ่มคน ตามการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต โดยแบ่งได้เป็นกลุ่มคนที่เข้าถึงได้และกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ อินเทอร์เน็ตจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างสร้างความแตกต่างระหว่างคนเป็นอย่างมาก ซึ่งนับเป็นปัญหาระดับชาติและนานาชาติที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างเร่งด่วน เดิมทีรัฐแก้ปัญหาด้วยการวางระบบใยแก้วนำแสง (fiber optic) ขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตไปยังพื้นที่ห่างไกลให้ได้มากที่สุด แต่หลังจาก Smartphone ได้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตก็เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีผู้ใช้ smartphone มากกว่าประเทศญี่ปุ่น (ดูภาพ 8) ปัจจุบันทุกคนสามารถพูดคุยกับครอบครัวและญาติผู้ใหญ่

แบบเห็นหน้ากันได้อย่างง่ายดาย ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ได้รับจากการปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมดิจิทัล เราจึงควรดึงประโยชน์จาก Smartphone มาใช้ให้ได้มากที่สุด

Smartphone สามารถลดทอนระยะเวลาและอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการที่จำเป็นได้มหาศาล ยกตัวอย่างเช่น บริการรักษาพยาบาลออนไลน์ที่เริ่มใช้แล้วในประเทศญี่ปุ่น ผู้สูงวัยสามารถแจ้งความประสงค์ขอรับบริการและเวลาผ่านทาง Smartphone จากนั้นพยาบาลหรือผู้อภิบาลที่อยู่อีกฝั่งจะระบุเวลาที่ตนสะดวกให้บริการ นอกจากนี้ ระบบจะจับคู่(matching) ผู้ขอรับบริการและพยาบาลหรือผู้อภิบาลที่มีคุณสมบัติตรงตามี่ระบุ ลักษณะการจับคู่บริการนี้สามารถขยายไปไปถึงความต้องการอื่นๆ เช่น การซื้อของใช้ต่างๆ การหาเพื่อนสนทนา หรือผู้ใช้สามารถเพิ่มความต้องการดังกล่าวเข้าไป เช่น Nursing Grab/Uber

17 The end of digital divide

ภาพ 8 แผนภูมิแสดงให้เห็นการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้นของประเทศในทวีปเอเชียและระดับโลก

สภาวะประชากรเด็กลดลงและผู้สูงวัยเพิ่มมากขึ้นเป็นปรากฏการณ์เกิดขึ้นทั่วทั้งทวีปเอเชีย หลายประเทศอาจยกญี่ปุ่นเป็นต้นแบบ แต่ในทัศนะของดร. เคอิจิโร โออิซูมิ การดำเนินการตามญี่ปุ่นทั้งหมดก็ไม่ใช่สิ่งที่ควรกระทำ เพราะญี่ปุ่นเองก็ประสบปัญหาจากแนวทางแก้ไขของรัฐบาลดังที่กล่าวมาแล้วก็คือหนี้สาธารณะที่เพิ่มมากขึ้น กรณีของประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ประชากรวัยเด็กปรับลดต่ำกว่าญี่ปุ่นแต่กลับได้รับผลกระทบของสังคมผู้สูงวัยรุนแรงกว่า ด้วยเหตุนี้ เราจึงควรศึกษาแนวทางการจัดการโครงสร้างสังคมผู้สูงวัยจากหลายๆ พื้นที่เพราะแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกันทั้งรูปแบบโครงสร้างประชากรและแนวทางการแก้ไข

บรรยายพิเศษ 2) หัวข้อ “สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตของสังคมผู้สูงอายุในเกาหลีใต้”

โดย รศ.ดร. คิม ชุงวอน จากมหาวิทยาลัยโตเกียว

09.45 - 10.15

Japan? or Korea?

Implications for Thailand in Rapid Population Aging

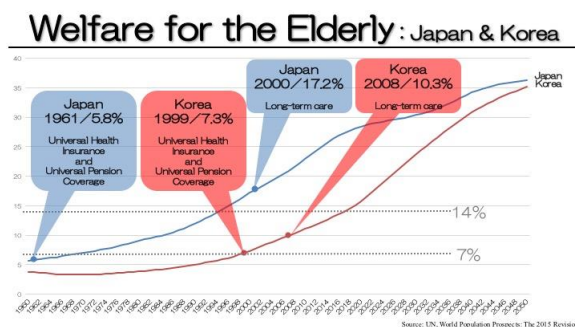
ภาพ 9 ภาพจากการนำเสนอของรศ.ดร. คิม ชุงวอน ชาวเกาหลีใต้จากมหาวิทยาลัยโตเกียว

นำเสนอการเปรียบเทียบแนวทางการแก้ไขปัญหาการขยายตัวของผู้สูงอายุระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้

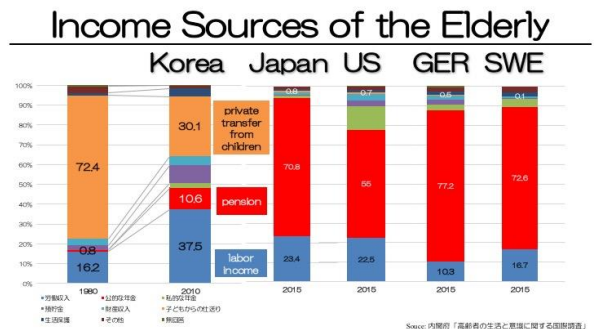
ประเทศเกาหลีใต้ อาจดูสวยงามจากมุมมองของคนชื่นชอบดนตรี K-POP หรือซีรีส์เกาหลี แต่แท้จริงแล้ว เกาหลีใต้ก็มีมุมที่หม่นหมอง คนทั่วไปอาจจะไม่ทราบว่าเกาหลีใต้ประสบปัญหาสังคมผู้สูงอายุรุนแรงมาก ผู้สูงอายุชาวเกาหลีใต้ส่วนมากมีฐานะยากจน โดยมีอัตราความยากจนเป็น 2 เท่าของญี่ปุ่นและ 3 เท่าของค่าเฉลี่ยผู้สูงอายุทั่วโลก หากพิจารณาตามสถิติจะพบว่าอัตราผู้สูงอายุของเกาหลีใต้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 ถึงร้อยละ 14 ด้วยเวลาเพียง 18 ปี ในขณะที่ประเทศอังกฤษใช้เวลา 46 ปี เยอรมัน 42 ปี สวีเดน 82 ปี ส่วนฝรั่งเศสนั้นถือว่ายาวนานที่สุดใช้เวลาถึง 114 ปี จึงจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุเทียบเท่าเกาหลีใต้ ส่วนประเทศอื่น ๆ ในทวีปเอเชีย เช่น ญี่ปุ่นใช้เวลา 25 ปี ไทยและเวียดนามใช้เวลาเพียง 18 ปีเท่ากับเกาหลีใต้ เห็นได้ว่า ประเทศจากซีกโลกตะวันออกใช้เวลาก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าประเทศจากซีกโลกตะวันตก การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมที่รวดเร็วนี้ทำให้ฝ่ายบริหารต้องปรับนโยบายและโครงสร้างสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร ด้วยระยะเวลาอันสั้นจึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาตามมา ดังเช่นในประเทศญี่ปุ่นที่เกิดหนี้สาธารณะกว่า 2.5 เท่าของ GDP ต่อประชากร

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศอันดับต้นๆ ของทวีปเอเชียที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประเทศเกาหลีใต้จึงใช้ประเทศญี่ปุ่นเป็นต้นแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มสร้างระบบบำนาญถ้วนหน้า ระบบประกันสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และเริ่มใช้ระบบดูแลระยะยาว (Long-Term Care : LTC) เมื่อค.ศ. 1999 แต่ทั้งหมดนั้นกลับดำเนินงานได้ไม่ดีนัก หากเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกระทั่งประเทศญี่ปุ่นเอง เบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุของญี่ปุ่นนับเป็นร้อยละ 70 ของรายรับทั้งหมด ส่วนเกาหลีใต้ได้รับเพียงร้อยละ 10 (ดูภาพ 10) เหตุผล

เพราะว่า เกาหลีใต้เป็นประเทศพัฒนาแล้วที่มีรายได้น้อย รัฐไม่สามารถดูแลได้ในอัตราเทียบเท่ากับประเทศพัฒนาแล้วประเทศอื่นๆ นอกจากนี้ เกาหลีใต้เป็นประเทศที่ให้ค่าแรงต่ำ บริษัทหรือหน่วยงานในเกาหลีใต้มักให้พนักงานที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปออกจากการงาน ทำให้ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ของเกาหลีใต้จำนวนมากกลายเป็นผู้ว่าจ้างตนเอง (self-employed) ผู้สูงวัยจึงมีรายรับมาจากบุตรหลานและการทำงานด้วยตนเอง งานที่ผู้สูงวัยเลือกทำส่วนมากคือ งานค้าขาย แต่ก็มักเจ๊งเกิดการแข่งขันที่สูง บ้างเป็นไปได้อย่างดี บ้างล้มเลิกไปเมื่อมีรายรับน้อยก็ไม่มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายประกันสังคมหรือจ่ายเบี้ยบำนาญ ระบบประกันสังคมและบำนาญเลี้ยงชีพก็กลายเป็นเรื่องยากลำบาก ไม่เกิดขึ้นจริง(ดูภาพ 11)

ภาพ 10 แผนภูมิแสดงอัตราสวัสดิการผู้สูงวัยระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้

ภาพ 11 แผนภูมิเปรียบเทียบที่มาของรายได้ผู้สูงวัยในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว สัมกับรายได้จากบุตรหลาน สัมกับบำนาญจากรัฐ

ปีค.ศ. 2014 นายคิม มูซุง พรรคแซนนูรี (พรรคฝ่ายรัฐบาล) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับ ประเด็นนี้ว่า “เราต้องตัดสินใจว่าจะไปในทิศทางไหน จะให้สวัสดิการเยอะแล้วหนี้เยอะ หรือ สวัสดิการน้อย แต่หนี้น้อย ... สวัสดิการของเกาหลีใต้ถือว่าค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มพัฒนาแล้ว แต่เราก็ไม่สามารถยกระดับสวัสดิการเหล่านั้นได้ หากทำเช่นนั้นสภาพคล่องทางการเงินจะวิกฤติและกลายเป็นปัญหา รัฐบาลย่อมไม่สามารถจ่ายหนี้ โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ(IMF) เหมือนสถานการณ์วิกฤติการเงินของกรีซและโปรตุเกส หากทำสวัสดิการแล้วก็ไม่สามารถยืมคืนได้ เมื่อเพิ่มอัตราขึ้น เราจะไม่สามารถลดลงได้อีก ... ให้ดูญี่ปุ่นเป็นกรณีศึกษา...” เหตุนี้ เกาหลีใต้ไม่ควรยึดแนวทางตามประเทศเหล่านั้น จึงเป็นที่มาให้เกิดความเคลื่อนไหวใหม่ๆ ที่ต่างจากประเทศญี่ปุ่นอันเป็นประเทศต้นแบบ

ศูนย์สวัสดิการชุมชน (Welfare Center) เป็นกิจการเพื่อสังคม อันมาจากแนวทางที่ริเริ่มขึ้นโดยนักสังคมสงเคราะห์ท่านหนึ่งเมื่อปีค.ศ. 2003 โดยเป็นศูนย์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงวัยต้องการ เช่น โรงอาหารสำหรับผู้สูงวัย การบริการส่งอาหารถึงบ้าน การซ่อมแซมบ้าน กิจกรรมทำเบเกอรี่ กิมจิ การตรวจสุขภาพชุมชน ฯลฯ รวมถึงการมอบบริการในชีวิตประจำวันสำหรับผู้สูงวัยต้องการ แทนการบริจาคเงินสงเคราะห์ ตามหลักคิดเพื่อนบ้านสวยงาม(Beautiful Neighbourhoods) หลักคิดนี้ประกอบด้วย 3 ภาคส่วนคือ ศูนย์สวัสดิการชุมชน ร้านค้าหรือผู้ให้บริการ และประชากรผู้สูงวัย

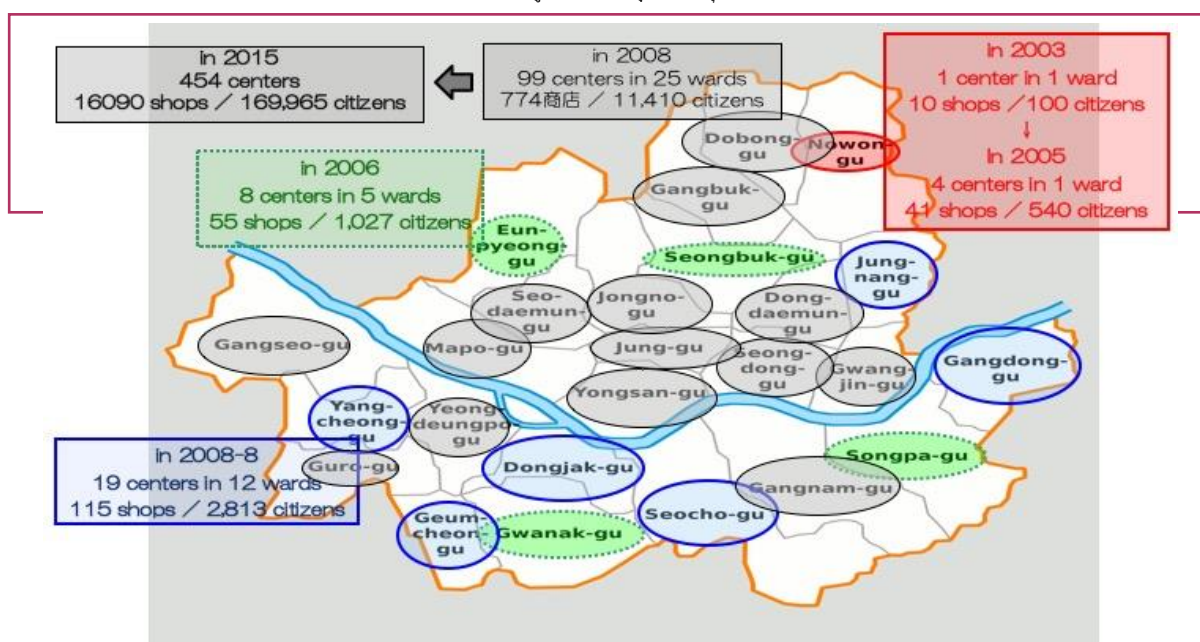
ภาพ 12 หลักคิดเพื่อนบ้านสวยงาม (Beautiful Neighbourhoods) แผนภาพสะท้อนการช่วยเหลือเกื้อหนุนในสังคมผู้สูงอายุ

จากแผนภาพข้างต้น (ดูภาพ 12) เห็นได้ว่า ศูนย์สวัสดิการชุมชนได้กลายเป็นผู้เชื่อมประสานให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ โดยเปลี่ยนจากแนวคิดบริจาคเพื่อสงเคราะห์ เป็นมอบบริการที่มีอยู่แล้วในอัตราที่ผู้ให้บริการพึงพอใจ บริการเหล่านั้น ได้แก่ ส่วนลดหรือรับประทานอาหารฟรี 10 ท่านที่ร้านอาหารต่าง ๆ อาบน้ำร้อนฟรี ชมภาพยนตร์ฟรี โรงพยาบาลมี 1 วันที่ออกตรวจฟรี บริการของร้านขายยา ตัดแว่น ขนส่งสาธารณะ ร้าน คาราโอเกะ เป็นต้น โดยศูนย์สวัสดิการชุมชนจะติดต่อประสานและคัดเลือกกลุ่มผู้สูงอายุให้ไปใช้งานบริการดังกล่าว เมื่อผู้สูงอายุได้รับบริการแล้วก็จะแสดงข้อคิดเห็นและความต้องการกลับมา เพื่อพัฒนาศูนย์ฯ ต่อไป กิจกรรมของศูนย์ฯ ประสบความสำเร็จมาก จนขยายได้ถึงจำนวน 500 แห่งในปี 2015 อีกทั้งยังมีภาคเอกชนให้ความร่วมมือช่วยออกทุนสนับสนุนมากขึ้น การให้บริการฟรีหรือส่วนลดได้รับความนิยมจากผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ทำให้การรับความดูแลจากรัฐจึงถูกลดทอนความสำคัญลง จุดนี้เป็นประเด็นที่เกาหลีใต้แตกต่างจากประเทศอื่นในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว

ภาพ 13 ตัวอย่างกิจกรรมของศูนย์สวัสดิการชุมชน

ภาพ 14 ศูนย์สวัสดิการชุมชนในกรุงโซล

ไม่ว่าเราจะนิยามผู้สูงวัยที่อายุเท่าไร แต่ชัดเจนว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ศ. ดร. วรเวศม์ สุวรรณระดา มีทัศนะว่าสังคมผู้สูงวัยของไทยใกล้เคียงกับเกาหลีใต้มากกว่าญี่ปุ่น เช่น ประเทศไทยยังมีความเป็นชุมชนค่อนข้างสูง รวมถึงรายได้ของผู้สูงวัยส่วนใหญ่มาจากบุตรหลาน กระนั้น ประเทศไทยก็ควรศึกษาจากทั้ง 2 ประเทศแล้วนำมาปรับพัฒนาให้เข้ากับสภาพและลักษณะสังคมของเรา ประเด็นที่ทั้ง 2 ประเทศเห็นตรงกัน คือ ต้องลดภาระการเงินของรัฐบาลที่ต้องดูแลผู้สูงวัย เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระยะยาว แล้วกลับมาใช้ประโยชน์จากความเป็นชุมชน หรือในประเทศไทยอาจหมายถึง การเพิ่มอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลอย่างเต็มกำลัง หากลองพิจารณา 3 แนวทางที่ ดร. เคอิจิโร โออิซูมิ ได้กล่าวไว้ อันได้แก่ หลักประกันสังคม (social security) ภาระการคลังของรัฐ (state contribution) และบทบาทของชุมชน (community) ในประเทศไทยได้ทำงานกับประเด็นเหล่านี้ อย่างไรบ้าง

ประการที่หนึ่งคือหลักประกันสังคม ประเทศไทยมีหลักประกันสังคมของรัฐที่ครอบคลุมประชากรผู้สูงวัยกว่า 90% และได้รับการชื่นชมจากองค์กรระหว่างประเทศในด้านกฎหมายคุ้มครองทางสังคม (social protection law) ระบบบำนาญในลักษณะประชาชนไม่ร่วมจ่าย หรือ tax-based pension ยังดำเนินไปได้ด้วยดี ข้าราชการสามารถเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้ ส่วนผู้สูงวัยที่ยังสามารถทำงานได้ก็สามารถเบิกสิทธิจากประกันสังคม และยังได้รับเบี้ยยังชีพ แม้จะได้รับในอัตราที่ไม่สูงมาก แต่ในวัยที่หารายได้ค่อนข้างลำบากก็ยังนับว่าเป็นประโยชน์ อัตราเบี้ยเลี้ยงยังชีพนี้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต เมื่อพิจารณาจากนโยบายหาเสียงของการเลือกตั้งปีพ.ศ. 2562 ที่ทุกพรรคการเมืองต่างชูประเด็นดังกล่าว อีกทั้ง ประเทศไทยยังมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) อีกด้วย จะเห็นว่า รัฐมีหลายแนวทางที่ช่วยผู้

ผู้สูงวัยได้ เพียงแต่สิทธิเหล่านี้ มีความเหลื่อมล้ำกันสูงซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องแก้ไขกันไป ส่วนระบบที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในประเทศไทยอย่างเต็มที่ ได้แก่ ระบบประกันสุขภาพผู้สูงวัยและระบบการดูแลระยะยาว

ประการที่สอง ภาระการคลังของรัฐเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องคำนึงถึงอย่างมาก ดังเช่นเราเห็นตัวอย่างจากทั้งญี่ปุ่นและเกาหลี เพราะเงินทั้งหมดได้มาจากภาษีอากร คงเป็นการไม่ได้นักหากประชาชนในวัยทำงานต้องรู้สึกว่าเป็นผู้แบกรับภาษีสำหรับผู้สูงวัยมากจนเกินไป หากประชาชนเรียกร้องการได้รับเงินสดและรัฐบาลสนับสนุนแนวทางนี้ ก็ต้องคิดค้นวิธีเพิ่มหรือจัดสรรรายได้ของประเทศให้สอดคล้องกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาสภาพคล่องทางการเงินหรือปริมาณหนี้สาธารณะอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น

ประการที่สามคือบทบาทของชุมชน ทั้ง 3 ประเทศมีแนวทางการทำงานโดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ต่างกัน การเสริมสร้างชุมชนให้แข็งแรงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะในอนาคต ครอบครัวขยายมีแนวโน้มลดลง คนอายุ 50 ปี เฉลี่ยมีบุตร 2.1 คน หลายคนไม่มีบุตร บ้างไม่ได้แต่งงาน ด้วยรัฐบาลไทยยังไม่ได้ดำเนินการให้การดูแลผู้สูงวัยเข้าไปอยู่ในโครงสร้างการจัดการสังคม จึงทำให้การดูแลกันและกัน แบบใช้ชุมชนเป็นฐานยังมีอยู่สูง ข้อนี้นับว่าเป็นจุดแตกต่างที่ดีจากทั้ง 2 ประเทศ ความเป็นชุมชนของไทยอาจไม่ได้หมายถึงแค่กลุ่มคนที่รวมตัวกันเพื่อกระทำการกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะกิจการเพื่อสังคม แต่หมายถึง บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องได้รับแก้ไขกฎข้อบังคับ เพิ่มบทบาทและอำนาจในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้สูงวัย ให้องค์การส่วนท้องถิ่นทำได้เองอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ข้อกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันยังใช้คำที่ให้ความหมายรวมๆ ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลต้องพัฒนาผู้สูงวัย แต่ไม่ได้มีแนวทางที่เฉพาะเจาะจง ญี่ปุ่นและเกาหลีได้ให้บทบาททั้งระดับเมืองและระดับจังหวัดที่ชัดเจน แต่ของประเทศไทยบทบาทส่วนท้องถิ่นยังคงคลุมเครือ ขณะนี้ ได้เพิ่มสิทธิให้องค์การบริหารส่วนตำบลว่าจ้างนักบริหารชุมชนได้แล้วก็นับเป็นความก้าวหน้าที่ดี แต่ควรเพิ่มสิทธิมอบอำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลบริหารจัดการ กำหนดบทบาทหน้าที่ และวางแผนงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ ในชุมชนของตนมากขึ้นกว่าเดิม เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน กิจกรรมจิตอาสาดูแลผู้สูงวัยติดเตียง ฯลฯ

นอกจากนี้ ตามทัศนะของศ. ดร.วราวุธ คำว่า ชุมชน ยังหมายถึง การเชื่อมโยง (networking) อีกด้วย ดังกรณีของศูนย์สวัสดิการชุมชน (Welfare Center) จะไม่ประสบความสำเร็จ หากบริหารงานแบบโดดเดี่ยว หน่วยเหล่านี้ควร “แลกเปลี่ยน สื่อสาร เชื่อมโยง” จึงจะเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

ตามพื้นที่ชนบท หรือกึ่งชนบทของไทย หน้าที่การดูแลผู้สูงวัยส่วนมากยังเป็นของบุตรหลาน อนาคตอันใกล้ที่ครอบครัวขยายจะลดลง นั้นหมายความว่าบางครอบครัวอาจไม่มีบุตรหลานดูแล ประเทศไทยควรคำนึงถึงผู้ให้บริการหรือผู้ดูแล อีกทั้งในสังคมเมืองที่ไม่มีครอบครัวหรือบุตรหลานและความเป็นชุมชนน้อยกว่าในชนบท ผู้สูงวัยเหล่านั้นจะดูแลตนเองอย่างไรได้บ้าง อีกทั้ง ควรจัดให้มีบริการที่หลากหลายสำหรับผู้สูงวัย เพราะแต่ละครอบครัวก็มีความต้องการเฉพาะ เช่น บริการดูแลส่วนตัวเลี้ยง เป็นต้น อีกประการสำคัญที่ยังไม่มีท่านใดได้กล่าวถึง คือ การดูแลผู้สูงวัยที่ป่วยเป็นโรคความจำเสื่อมหรืออัลไซเมอร์ ซึ่งต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

ถาม-ตอบ

ข้อคิดเห็นและคำถามที่ 1 จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม อายุ 65 ปี
ธนาคารเวลาเป็นแนวทางที่สามารถนำเอามาใช้ได้หรือไม่

ข้อคิดเห็นและคำถามที่ 2 จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม อายุ 66 ปี
ประเทศไทยยังมีผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมน้อย การทำงานในลักษณะแลกเปลี่ยน อย่างโมเดลธนาคาร
เวลาอาจไม่ได้ผลคุ้มค่ากับส่วนที่จ่ายไป แต่หากเป็นการแลกเปลี่ยนในลักษณะบริการอย่าง
เกาหลีได้ หากเราเป็นผู้ขอรับบริการเราสามารถให้คืนกลับไปแบบทำได้ทันที ทำได้หรือไม่

ข้อคิดเห็นและคำถามที่ 3 Buddy Home Care จังหวัดเชียงใหม่
รายละเอียดเพิ่มเติมของระบบการจัดการ Crowd Care และใครเป็นผู้บริหารงาน Welfare Center

ข้อคิดเห็นและคำถามที่ 4 Buddy Home Care จังหวัดเชียงใหม่
ในประเทศไทยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร คิดว่าช่องทางสร้างอาชีพยังน้อย ไม่ได้มี
เงินทุนทำธุรกิจเปิดกิจการได้เหมือนอย่างเกาหลีได้ ควรจัดการอย่างไร

คำตอบ

ดร.วรเวศม์: ผมว่าเรื่องธนาคารเวลาต้องมองภาพใหญ่ ไม่ใช่ใช้เฉพาะผู้สูงอายุแต่รวมไปถึงทุกคนใน
สังคม กลุ่มสตรี ครอบครัว เด็ก และไม่ใช่แค่การขอรับบริการอย่างเดียว หากคุณอายุยัง
น้อย การทำเพื่อไปหวังผลตอบแทนระยะยาวมันนานเกินไป หากเขาทำตอนนั้นก็ควรได้รับเลย
ทำได้หรือไม่

ดร.โออิซุมิ: ระบบ Crowd Care จะต้องลงทะเบียนเป็นสมาชิกก่อน สมาชิกจะกำหนดว่าจะจ่ายเงิน
ตอบแทนให้กับผู้ให้บริการพยาบาลที่ตนต้องการเป็นจำนวนเงินเท่าไร อาจจะเป็น 1,000
บาท 500 บาท หรือ 300 บาท หากทางฝ่ายผู้ให้บริการพยาบาลยินยอมตกลงรับค่าบริการ
ดังกล่าวแล้วก็จะเกิดการจับคู่กัน ที่ว่าไปนั้นคือ ตัวอย่างเพียงหนึ่งกรณีเท่านั้น อันที่จริง
แล้ว ยังมีอีกหลายรูปแบบ บางครั้งก็อาจได้รับการฟรีๆ ก็มี ส่วนประเด็น Contributor
หรือผู้ที่จะมีส่วนร่วม ผมคิดว่าสิ่งที่ต้องระมัดระวังคือ ต้องไม่มองว่ามันคือเรื่องของ

เงิน สิ่งที่ Contribute อาจเป็นเรื่องของความรู้สึกหรืออะไรที่เข้าข่าย ดังนั้น ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน เราทุกคนล้วนแต่เป็น Contributor ได้ สภาพสังคมแบบดิจิทัลช่วยให้เกิดการจับคู่ได้ง่ายขึ้น ก่อนหน้านั้นเราอาจไม่รู้เลยว่าใครที่ประสบความสำเร็จหรือใครที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ แต่จากระบบออนไลน์นี้จะทำให้เรามองเห็นความต้องการเหล่านั้น ยกตัวอย่างเช่น อาลีบาบาของจีนได้ทำประกันการรักษาทางการแพทย์ 0 หยวน ขึ้น ประกัน 0 หยวนคือ การระดมทุนเป็นกองทุนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือคนที่ไม่สามารถจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้ ในความเป็นจริงแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุด ณ เวลานั้นอาจจะเป็นเรื่องของ การแบ่งปันเวลา หรือปัจจัยในลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ ไม่ใช่เรื่องเงินอย่างเดียว ผมคิดว่าปัจจุบันนี้สิ่งที่สำคัญเหนืออื่นใด คือ การชักนำการสร้างโครงข่ายความรู้สึก (emotion networking) ดังเช่น ในกรณีของ Young Happy ที่สร้างชุมชนที่นำเสนอเรื่องราวที่ดี ซึ่งจะนำเสนอเป็นลำดับต่อไป

ดร.คิม: สำหรับผมก็จะมี 2 ประเด็นด้วยกัน หนึ่งคือ สภาพแวดล้อมการทำงานของผู้สูงอายุ เมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้มีผู้สูงอายุที่อายุยังไม่ถึง 75 ปีมากกว่าญี่ปุ่น รัฐบาลเกาหลีใต้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งก็คือ ระบบการส่งเสริมการสร้างงานให้กับผู้สูงอายุในเกาหลีใต้ จึงมีการส่งเสริมการสร้างงานเป็นอย่างมาก

ส่วนเรื่อง Welfare Center หรือ ศูนย์ให้บริการสวัสดิการต่างๆ ในความเป็นจริงแล้วไม่ใช่การดำเนินการโดยหน่วยงาน รัฐบาล แต่เป็นการดำเนินงานโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชนต่างๆ กล่าวคือ มีการบังคับว่าหากองค์กรเอกชนที่สร้างเคสสถานหรือสร้างแมนชั่นเพื่อการอยู่อาศัยครบที่หลังแล้ว จะต้องมีการสร้างศูนย์สวัสดิการ (Welfare Center) ลงไปในโครงการแมนชั่นที่สร้างขึ้นไปด้วย นั่นหมายความว่าภาคเอกชนเป็นผู้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ขึ้นมาเอง ผู้ที่ทำงานในศูนย์เหล่านี้คือนักสังคมสงเคราะห์ โดยได้รับค่าจ้างและค่าแรงจากรัฐบาล แต่ไม่ได้รับเงินจากรัฐทั้งหมด ศูนย์ฯ สามารถขอรับความช่วยเหลือจากภาคเอกชน โดยขอรับเงินบริจาค เช่น ส่งแผนการดำเนินการเป็นราย 5 ปี หรือ 7 ปี แล้วส่งไปยังบริษัทใหญ่ๆ เช่น ซัมซุง แอลจี หรือบริษัทอื่นๆ เพื่อขอรับเงินอุดหนุนมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์เหล่านี้ ดังนั้น หากถามว่าใครเป็นผู้ดำเนินการการทำงานของศูนย์เหล่านี้แล้ว ในส่วนตัวผมมองว่าเป็นความร่วมมือกันหลายๆ ภาคส่วนโดยเฉพาะภาครัฐและภาคเอกชน

เวทีสานเสวนา ไทย-ญี่ปุ่น (1)
บทบาทคนรุ่นใหม่ในการสร้างนวัตกรรมทางสังคมและธุรกิจเพื่อผู้สูงอายุในโลกดิจิทัล
โดยคุณโยจิโร โคชิ ผู้ก่อตั้งและประธานบริษัท TalentX และ
คุณธนกร พรหมยศ ผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม Young Happy
ดำเนินรายการโดยคุณประสาน อิงคนันท์
10.45 - 11.30

สรุปการสัมภาษณ์คุณธนกร พรหมยศ ผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม Young Happy

คุณธนกร พรหมยศหรือคุณแก๊ป เป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือ เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ ชื่อ ยังแฮปปี้ (Young Happy) เป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลเกี่ยวกับผู้สูงอายุของประเทศไทย ปัจจุบันมีสมาชิกมากกว่า 56,000 คน คุณแก๊ปริเริ่มธุรกิจนี้ เพราะมองเห็นปัญหาว่าประเทศไทยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุกว่า 14 ล้านคนเมื่อถึงวัยเกษียณก็จะอยู่ติดบ้าน ไม่ได้ทำกิจกรรมอะไร ทั้งๆ ที่หลายคนเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพหรือ active senior ยังเป็นกำลังสำคัญช่วยพัฒนาประเทศได้ ปัจจุบัน ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้น การพูดคุยสื่อสารน้อยลงจึงทำให้มีผู้สูงอายุจำนวนกว่า 3 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในเมืองร้อยละ 60 มีสถานะจิตใจแย่ รู้สึกเหงาและว่างเปล่า แม้จะได้รับการศึกษาที่ดีหรือมีเงินพอใช้ ก็ไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะมาจากพื้นฐานความใกล้ชิดจากครอบครัวและเพื่อน คุณแก๊ปมองว่าถึงกายจะแข็งแรง แต่ใจก็เหี่ยวเฉาจนป่วยได้ บุตรหลานต้องป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุติดเตียง ติดบ้าน ควรสนับสนุนให้ ออกมานอกบ้านทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ยังแฮปปี้จึงออกแบบธุรกิจขึ้นมา เพื่อสร้างพื้นที่และชุมชนให้ผู้สูงอายุได้ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีเป้าหมายเพื่อลดภาวะซึมเศร้าว่างเปล่า ช่วยส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ

“ทำไมแม่ทำไม่ได้” เชื่อว่าบุตรหลานหลายท่านน่าจะเคยพูดคำนี้กับผู้สูงอายุเวลาต้องสอนท่านใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางกลุ่มจึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มจิตอาสาช่วยสอนการใช้งานเทคโนโลยีให้กับผู้สูงอายุ นับว่าเป็นกิจกรรมแรกของกลุ่ม จากนั้นได้สอนใช้ Line Facebook Youtube เพิ่มเติม เพราะเมื่อคุณว่างคุณก็จะต้องการเพื่อนมากขึ้น social media แม้จะเป็นดาบสองคม แต่ก็มีประโยชน์ช่วยให้ผู้สูงอายุคลายเหงา ดิจิทัลยังมีบริการในชีวิตประจำวันที่เป็น เอื้อให้ชีวิตผู้สูงอายุสะดวกสบายขึ้น เราก็ได้สอนให้ผู้สูงอายุสามารถใช้บริการเรียกแท็กซี่ออนไลน์ สั่งอาหารออนไลน์ให้เขาพึ่งพาตนเองได้ หลังจากมีสมาชิกมากขึ้นกลุ่มก็เพิ่มรูปแบบกิจกรรมให้ตรงตามความต้องการที่หลากหลายของสมาชิก เช่น ฝึกการนวดหัวใจผายปอดกู้ชีพ (CPR) ทำงานฝีมือ เขียนโปรแกรม ชมภาพยนตร์ร่วมกัน เรียนแต่งหน้า ฯลฯ การสัมมนาในวันนี้ก็มีผู้สูงอายุหลายท่านที่ติดตามมาจากกลุ่มยังแฮปปี้ กิจกรรมที่ผ่านมาพบว่าผู้สูงอายุที่อายุมากที่สุดที่เข้าร่วมกิจกรรมคืออายุ 87 ปี โดยคนที่พามาคือ ลูกสาวอายุ 62 ปี ซึ่งก็นับว่าเป็นผู้สูงอายุทั้งคู่ ผลสำรวจกิจกรรมของยังแฮปปี้ พบว่า กิจกรรมเหล่านี้ช่วยลดความรู้สึกลดโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุได้ถึงร้อยละ 60

กลุ่มจัดกิจกรรมเรื่อยมาจนกระทั่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ(สสส.) จึงทำให้สามารถขยายกิจกรรมให้กว้างมากขึ้น ในปี 2562 นี้ กลุ่มจะเน้นโครงการที่ส่งผลเชิงบวกต่อสังคม โดยตั้งใจทำเรื่อง "ธนาคารเวลา" ให้สำเร็จ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงวัยเป็น active senior ทั้งนี้ยังร่วมมือกับองค์กรที่ต้องการเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือ เช่น คุณธนศ สมาชิกท่านหนึ่งของกลุ่มที่ถึงแม้จะเป็นผู้สูงวัยแล้วแต่เก่งเทคโนโลยี คุณธนศจึงได้ไปทำงานกับคนไร้บ้าน เรามีความสุขมากขึ้นจากการให้

กิจกรรมของกลุ่มยังแอบปั้นนอกจากสร้างความสนุกสนาน ทำให้ไม่เบื่อ ไม่เหงา ยังช่วยให้ผู้สูงวัยพึ่งพาตัวเองได้ การอบรมเพียงไม่กี่ครั้งอาจไม่ได้ทำให้เขาใช้งานเทคโนโลยีได้เก่ง แต่อย่างน้อยกลุ่มเชื่อว่ามันสร้างกำลังใจและผลักดันให้ผู้สูงวัยกล้าทำสิ่งใหม่ ครอบครัวของผู้สูงวัยก็สามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมได้ด้วย แพลตฟอร์มของกลุ่มจึงกลายเป็นพื้นที่เชื่อมสัมพันธ์ของครอบครัว กลุ่มไม่เพียงเลือกกิจกรรมที่เขาชื่นชอบเท่านั้น ยังเลือกกิจกรรมที่ทำทลายศักยภาพของผู้สูงวัย กลุ่มเคยสอนผู้สูงวัยให้เล่นเกม ROV ซึ่งเป็นเกมที่นิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ผู้สูงวัยก็ได้เข้าใจลูกหลานในมุมใหม่ๆ ในทางกลับกันจิตอาสาหรือทีมงานของกลุ่มก็ได้เข้าใจความต้องการของผู้สูงวัยมากขึ้น ได้ฝึกให้ตนเองใจเย็นลง ทำกิจกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป ได้เข้าใจว่าเรื่องบางเรื่องผู้สูงวัยก็รู้มากกว่า นอกจากการจัดกิจกรรมแบบลงมือปฏิบัติ กลุ่มยังเสริมองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เช่น ความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ การดูแลตนเอง ฯลฯ

ยังแอบปั้นเริ่มจากทีมงานเพียงแค่ 2 คน คุณธนกรอยากให้คนรุ่นใหม่เห็นว่าตนสามารถลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ในอนาคตยังแอบปั้นจะขยายฐานการจ้างงานไปสู่ชาวต่างชาติและ expats ในเมืองไทย ยังแอบปั้นเชื่อว่ากลุ่มผู้สูงวัยที่ยังมีกำลัง ไม่ว่าจะเชื้อชาติ ศาสนาใดก็ต่างอยากรู้สึกมีคุณค่า “ไม่มีใครอยากถูกทิ้งไว้” ทุกคนต้องการมีชีวิตบั้นปลายที่ยังมีความสุข

สรุปการสัมภาษณ์คุณโยจิโร โคชิ ผู้ก่อตั้งและประธานบริษัท TalentX

คุณโยจิโร โคชิเจ้าของบริษัท TalentX เป็นบริษัทเกี่ยวกับ IT เริ่มจัดตั้งเมื่อ 7 ปีที่แล้ว โดยเริ่มจากจัดทำเว็บไซต์จัดหาแรงงานระหว่างไทยกับญี่ปุ่นชื่อ waku waku เพราะเห็นว่าประเทศไทยมีคนพูดญี่ปุ่นได้มากและมีบริษัทญี่ปุ่นอยู่เยอะราว 10,000 แห่ง อีกทั้ง ประเทศญี่ปุ่นก็ต้องการทรัพยากรบุคคล เนื่องจากญี่ปุ่นมีจำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงมาก waku waku จึงเป็นแพลตฟอร์มที่ตอบโจทย์ความต้องการของทั้งบริษัทญี่ปุ่นที่ต้องการแรงงานและแรงงานชาวไทยที่ใช้ภาษาญี่ปุ่นได้ ระบบจับคู่(matching) เพื่อจัดหางานนี้ทำงานได้อย่างรวดเร็ว ในช่วงระยะเวลา 3 ปีหลังเปิดเว็บไซต์ เว็บไซต์ช่วยให้คนหางานเข้ามาในประเทศไทยได้มาก เมื่อไทย-ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จแล้ว คุณโยจิโร โคชิได้ขยายไปยังประเทศรัสเซียที่มีวิศวกรจำนวนมาก ในขณะที่ญี่ปุ่นยังขาดแคลนเจ้าหน้าที่วิศวกร ปัจจุบัน TalentX มีสำนักงานทั้งในประเทศแถบอาเซียน รัสเซีย ยุโรป และในอนาคตคาดว่าจะขยายไปยังอเมริกาใต้และทวีปอื่นๆ

ขณะนี้ TalentX ยังไม่ได้ทำงานกับผู้สูงวัยโดยตรง แต่รู้จักกับคุณธนกรและเห็นตรงกันว่าเทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทกับผู้สูงวัยอย่างมาก วันนี้จึงขอเสนอแนวทางและตัวอย่างบางประการที่เป็นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง อันได้แก่

1. การจัดหางานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่ประเทศญี่ปุ่นผู้สูงวัยยังคงทำงานได้อยู่ ซึ่งเป็นการทำงานแบบมีรายได้จริงๆ ไม่ใช่จิตอาสาหรือธนาคารเวลา แพลตฟอร์มออนไลน์ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุหางานได้ง่ายขึ้น ไม่เพียงแต่ผู้สูงวัย อันที่จริงมีผู้คนจำนวนมากที่ต้องการหางาน ยกตัวอย่างเช่น ผู้หญิงที่เพิ่งคลอดลูกแล้วยังไม่ได้กลับไปทำงาน ต้องการหางาน part-time ก็สามารถเข้ามาอยู่ในพื้นที่ทำงานนี้ได้ หรือพยาบาลญี่ปุ่นซึ่งเป็นอาชีพที่ทำงานหนักมาก หลายคนก็ไม่ต้องการทำงานในโรงพยาบาลหรือศูนย์บริบาลแบบเต็มเวลา ก็สามารถมาทำงานเป็นพยาบาลตามบ้านหรือดูแลผู้ป่วย/ผู้สูงวัยเป็นช่วงเวลาแทน โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยเชื่อมโยงความต้องการนี้เข้าหากัน

2. พัฒนา AI เพื่อสังคมผู้สูงวัย ตัวอย่างเช่น Smart Wheelchair วีลแชร์เคลื่อนที่อัตโนมัติ คิดค้นโดยบริษัท Whill ควบคุมตัวเองได้โดยกำหนดเส้นทางไว้แล้ว ขณะนี้ สนามบินบางแห่งได้นำ smart wheelchair ไปใช้บ้างแล้ว ปัจจุบันธุรกิจนี้ได้ขยายไปยังอเมริกาและยุโรป

3. สนับสนุนทักษะด้านเทคโนโลยีและการใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ผู้สูงวัย เมื่อเราพูดถึง start up เราก็มักจะนึกถึงคนรุ่นใหม่ ทำงานด้านไอที แต่จะยกตัวอย่างที่เมืองฟูกุโอกะ มีธุรกิจขายรองเท้าเกียะของผู้สูงวัยท่านหนึ่ง อายุ 85 ปี ท่านได้ทดลองใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ส่งเสริมธุรกิจของตน เกิดเป็นร้านค้าขายรองเท้าเกียะออนไลน์ ในระยะแรกเริ่มก็ได้รับการช่วยเหลือโดยคนรุ่นใหม่เข้าไปสอนใช้งาน อีกตัวอย่างหนึ่งคุณมาซาโกะ วากะมียะ ผู้ผันตนเองเป็นนักพัฒนาเกมจัดชั้นวางตุ๊กตาสำหรับผู้สูงวัยตอนอายุ 81 ปี ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้สูงวัยเคลื่อนไหวได้ช้ากว่าวัยอื่น เกมที่ออกแบบไว้แล้วมีความเร็วมากเกินไปทำให้ผู้สูงวัยเล่นได้ไม่ถนัด คุณมาซาโกะ วากะมียะถือว่าเป็น active senior ที่มีชื่อเสียงมาก ท่านได้รับเกียรติให้ไปพูดบนเวที TED Talk นี่เป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่าผู้สูงวัยสามารถริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ ได้ไม่ต่างจากวัยอื่นๆ

คุณธนกรมีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงวัยในชุมชนละเอียดมาก หากร่วมมือกันทำธุรกิจบริการถึงบ้านสำหรับผู้สูงวัยในหลากหลายบริการก็มีความเป็นไปได้สูง คุณโยจิโร โคชิ ที่เป็นคนญี่ปุ่นมองว่าสังคมไทยมีบรรยากาศที่เอื้อให้คนกล้าออกมาทำสิ่งใหม่ๆ ง่ายกว่าสังคมญี่ปุ่น หากมีเวทีที่ให้คนรุ่นใหม่และคนสูงวัยได้มาเจอกันก็จะส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงวัยได้ไม่ยาก จุดสำคัญคือสังคมต้องไม่มองผู้ริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เป็นคนแปลกเพียงเพราะเขาทำสิ่งที่แตกต่าง

เวทีสานเสวนา ไทย-ญี่ปุ่น (2)

บทบาทสื่อ ศิลปะวัฒนธรรม ต่อการสร้างพลังบวกและเติมเต็มพลังชีวิตให้กับสังคมไทยโดยผู้สูงวัย
ที่มีพลังในโลกยุคดิจิทัล โดยคุณภัทราวดี มีชูธน(ครูเล็ก) ผู้ก่อตั้งและประธานคณะกรรมการบริหาร
โรงเรียนภัทราวดี หัวหินและคุณประสาน อิงคนันท์ ผู้ก่อตั้งบริษัท บุญมีฤทธิ์ จำกัด

ดำเนินรายการโดยคุณอรรถ บุนนาค

11.30 - 12.30

อรรถ: หากเปรียบเทียบว่าครูเล็กเป็นใครในญี่ปุ่นก็น่าจะเป็นคุณ คุรานางิ เท็ตสึโกะ หรือ ผู้เขียนหนังสือเรื่อง โตะโตะจัง ผู้บุกเบิกวงการโทรทัศน์ของญี่ปุ่น ครูเล็กเป็นผู้บุกเบิกการทำละครโทรทัศน์ที่ไม่มีการบอกรับ เป็นผู้ริเริ่มผลิตละครเพลงในประเทศไทย รางวัลมากมายที่ครูเล็กได้รับการันตีว่าเป็นผู้ที่มีคุณภาพมากมายต่อวงการบันเทิง แต่ปัจจุบันครูเล็กผันตัวมาทำโรงเรียน อยากให้ครูเล็กเล่าให้เราฟังว่าเป็นมาอย่างไรจึงเลือกที่จะทำโรงเรียน

ภัทราวดี: จริงๆ มันน่าจะมีคำที่เรียกพวกเราที่ดีกว่านั้นนะคะ(หัวเราะ) ดิฉันชอบเรียกตัวเองว่าเป็นวัยผู้ใหญ่ ไม่ได้แก่ ไม่ใช่พี่ คำนี้จะคอยเตือนตัวเองว่าเราเป็นผู้ใหญ่แล้ว เดี่ยวจะย้อนให้ดูว่ากว่าจะเป็นผู้ใหญ่ตอนนี้ แต่ก่อนทำอะไรบ้าง (ครูเล็กแนะนำตัวเองด้วยการเปิดคลิปรายการโทรทัศน์ของครูเล็กเมื่อ 40 ปีที่แล้วให้ชม) ศิลปะไม่ว่าเก่าหรือใหม่ต่างก็ดีทั้งนั้น นี่คือเหตุผลว่า ทำไมถึงไปทำโรงเรียน จะเรียกว่าเป็น start up ก็ได้เพราะเริ่มทำงานแบบใหม่ ย้ายจากอาชีพนักแสดงมาเป็นครูตอนอายุ 60 ปี ดิฉันคิดว่าทุกครั้งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการย้ายที่อยู่อาศัย ตกลงงาน เริ่มงานใหม่ ฯลฯ ถือเป็นการเริ่มต้นใหม่ เป็นการ reborn (เกิดใหม่) ของตัวเอง จะเรียกว่า start up ได้ไหม เป็น start up แห่งชีวิตเราอายุ 60 ปีคนอาจจะมองว่าแก่ เป็นผู้สูงวัยแล้ว แต่อย่างที่เรียนไป ดิฉันคิดว่าการเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว เราต้องเติบโตไปเป็นสิ่งที่ดีกว่า เติบโตอย่างผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ดิฉันไม่เคยคิดว่าตัวเองแก่เลย ชอบทำงานกับเด็กๆ โดยเฉพาะเด็กๆ ที่ไม่ค่อยได้รับโอกาส ปีนรั้วโรงเรียนไปสอนเด็กเร่ร่อน ชวนเด็กๆ เหล่านั้นเล่นสเก็ตบอร์ด ทั้งหมดเกิดจากความรู้สึกที่ว่า สมัยเราเป็นเด็ก เราได้รับโอกาสที่ดี เจอครูที่ดี ทั้งเพื่อนและพ่อแม่ต่างมอบสิ่งที่ดีให้ ดิฉัน ดิฉันจึงอยากมอบสิ่งเหล่านี้ให้กับเด็กรุ่นใหม่

บางทีการมีอายุมากก็ใช้เป็นข้ออ้างได้นะ อย่างเช่น นักแสดงรุ่นใหญ่ๆ บางที่เราไม่อยากทำงาน เราอ้างว่าเราป่วยใช้ชี้นักก็ได้ แต่ดิฉันกลับรู้สึกว่ายิ่งป่วยยิ่งต้องออกไปทำอะไรข้าง

นอกบ้าน ไปบริหารลมหายใจให้เราหายป่วย ตอนดิฉันอายุ 60 ปีป่วยเป็นคลอเลสเทอรอลสูง หมอก็ให้ยามาทานเยอะมาก รู้สึกว่าถ้าวันหนึ่งไม่มียาเราจะทำอย่างไร เลยโยนยาทิ้งหมด แล้วย้ายมาหัวหิน เรามีที่ดินอยู่ ตอนแรกจะให้คนอื่นเช่า แต่พอมาเป็นอยู่บนที่ดินตัวเอง อากาศดี มีแดด ลมเย็น เลยตัดสินใจได้ว่าบั้นปลายจะอยู่ที่นี้ อยากทำโรงเรียน แต่ก่อนแม่ก็เปิดโรงเรียนชื่อโรงเรียนสุพัตรา ที่ต่อมากลายเป็นภัทราวดี เอียเตอร์ที่กรุงเทพฯ ตอนเด็กๆ ไม่ชอบ ไม่คิดอยากทำต่อ คิดดูสิว่าตั้งรอกถึงอายุ 60 ปีถึงจะฉลาดเข้าใจว่าจริงๆ แม่ไม่ได้โง่

ตอนแรกที่เปิด ทำแค่ระดับมัธยม ต่อมาหม่อมดุษฎี บริพัตรท่านมาเยี่ยมชมแล้วชอบมาก เลยยกทีมที่ท่านได้ฝึกไว้มาสอน ก็เลยได้เปิดอนุบาลกับประถมเพิ่ม ที่นี้เน้นสอนทักษะชีวิต เรียนอย่างไรให้สนุก ทะเลาะกับพ่อแม่อย่างไรให้ท่านยิ้ม ให้เด็กๆ ชื่นชมสิ่งที่พ่อแม่ทำ เด็กผู้ชายจะช่วยเด็กผู้หญิงอย่างไร ฝึกเป็นสุภาพบุรุษ การเรียนต้องไม่น่าเบื่อ เป็นเสมือนดอกไม้ล่อเขาอยากเข้ามาเรียนรู้สิ่งต่างๆ แต่จะไปบอกพ่อแม่ว่าให้ลูกมาเรียนทักษะชีวิต เขาไม่เข้าใจหรอก ก็บอกให้เขาเข้ามาเรียนศิลปะการแสดงใช้จุดนี้เป็นทางผ่าน เด็กๆ ที่ไม่ค่อยชอบเรียนนี่ส่งมาได้เลย ดิฉันเชื่อว่าในโลกไม่มีเด็กโง่หรอกค่ะ เราไม่เก่งสายวิทย์เลย พ่อก็ว่าเราโง่ แต่พอย้ายไปเรียนอังกฤษกลับทำได้ดีมาก เลยเข้าใจว่ามันอยู่ที่ครูผู้สอน ครูที่ดีต้องสอนเรื่องยากให้เข้าใจได้ง่าย อย่างตอนไปขอตั้งโรงเรียนก็ยากมาก กระทรวงศึกษาธิการขอพูดอะไรให้มันยาก

ทำงานกับเด็กๆ จะแบ่งเป็นสองภาค ภาคแรกคือเด็กมีสตางค์ที่โรงเรียนกับภาคสองคือเด็กข้างถนน การทำงานกับเด็ก เราเองต้องไม่หยุดเรียนรู้นะ ทุกวันนี้ใครมีสอนอะไรที่ไหนก็ไปกล้าทำอะไรยากๆ ไม่กลัวตาย ไปเข้าค่ายกระโดดหอสูงก็กล้าทำ ล่าสุดดิฉันก็ไปเรียนไวโอลิน เรียนไปทำไม? เรียนไปเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กๆ เด็กเห็นเราเล่นดนตรี เด็กก็อยากเล่นตาม ตอนนี้องค์กรเรามีเด็กเล่นดนตรีเต็มไปหมด ดิฉันก็ร้องอย่างเดียว ส่วนเด็กข้างถนนเขาไม่ได้มีโอกาสที่ดี เราเลยทำโครงการเล่นสเกตบอร์ดกับสอนไวโอลิน เด็กบางคนเคยติดคุก เล่นยา ตอนนี้ก็ไม่ได้ติดแล้วมาเล่นสเกตบอร์ดกันแทน ต้องหาอะไรที่สนุก เสี่ยงเร็ว เขาจะสนใจ อยากทำ เขาเคยพูดกับดิฉันว่าไม่เคยมีผู้ใหญ่คนไหนสนใจยอมรับในตัวผมเลย อันที่จริง เด็กเหล่านี้เขาแค่ต้องการคนสนใจ ต้องการความรักค่ะ เดี่ยวนี้ครอบครัวเล็กลง บางทีลูกที่อยู่กับพี่เลี้ยง ไม่ค่อยได้อยู่กับพ่อแม่ เขาอาจจะขาดความรักได้เหมือนกันนะค่ะ คิดว่าผู้ใหญ่ไม่ควรเกียจคร้านตัวเอง อย่างน้อยก็นำสิ่งที่เรามีอยู่ในตัวจากประสบการณ์ส่วนตัวความเชี่ยวชาญส่วนตัวถ่ายทอดไปสู่เด็กๆ ได้

- อรรถ: ครูเล็กทำอะไรถึงผลักดันตัวเองให้ไปคลุกคลีหรือมีกิจกรรมร่วมกับเด็กยุคใหม่ มีเคล็ดลับอะไรไหมครับที่จะทำให้เด็กยอมรับในตัวเรา
- ภัทราวดี: ดิฉันเป็นคนทันสมัยตั้งแต่เด็ก ชอบอ่านและต้องตามโลกให้ทัน จนกลายเป็นนิสัยติดตัว ทั้งความคิด รสนิยม การกิน การแต่งตัว เราจะไม่ออมตักยุค ไม่ออมเซย ไม่เซยทางความคิด อย่างตอนที่เพิ่งเริ่มมีคอมพิวเตอร์ใหม่ๆ อายุประมาณ 30 ปีก็ไปยืนดู หัดทำเอง เริ่มทำครั้งแรกก็หัดใช้ photoshop เลย แต่ก็ไม่ได้เก่งไปซะทุกอย่างนะคะ อย่างเรื่องเด็กด้อยโอกาส คิดจะเข้าไปก็เข้าเลย โทรศัพท์ติดต่อไปเลย ไม่มีความรู้สึกว่าต้องไว้ตัว พาครูไปสอนพวกเขา ชวนเด็กๆ ไปกิน MK เอาสเกตบอร์ดไปให้เล่น ก็เกิดจากการคิดแล้วทำเลย อันที่จริงได้รับแรงบันดาลใจมาจากคุณทิชา ณ นคร ผู้อำนวยการบ้านกาญจนาภิเษก ท่านสอนเรื่องการดูแลเด็กที่มีรอยร้าว เราจะเปลี่ยนเขาให้เป็นเด็กมีรอยยิ้มได้อย่างไร
- อรรถ: แต่ผมมองว่าครูเล็กเป็นสาวเบรียวอยู่แล้ว ความกล้า ความอยากทันสมัยมันอยู่ในจิตวิญญาณ แต่ผู้สูงวัยบางท่านที่ชอบอยู่ในพื้นที่ที่ตนเองสบายใจ(comfort zone) อยากเกิดใหม่ กล้าทำอะไรใหม่ๆ แบบครูเล็กควรทำอย่างไรดี ครูเล็กมีคำแนะนำอะไรไหมครับ
- ภัทราวดี: เรื่องนี้ดิฉันคิดว่ายิ่งให้ยิ่งได้รับ มันไม่ใช่มอบวิชาให้และได้รับวิชากลับมา แต่มันคือวิชาชีวิต งานสอนนี่เหนื่อยนะคะ ได้ออกกำลังกาย เราแข็งแรงขึ้นจากการสอน ก่อนอื่นเราคงต้องรู้จักตัวเองก่อนว่าเราทำอะไรได้บ้าง ทำได้แค่ไหน เราเชี่ยวชาญอะไรบ้าง บางครั้งเรานั่งเล่าเรื่องเก่าๆ มันก็คือประวัติศาสตร์อย่างหนึ่งนะ ประวัติศาสตร์แบบมุขปาฐะ ไม่ว่าจะทำอาหาร งานบ้านงานเรือนเหล่านี้เป็นองค์ความรู้นะคะ อย่าไปมองว่าตัวฉันทำได้เล็กน้อยไม่มีค่าอะไรหรอก ต้องทำให้สมดุลกันระหว่างขนบนิยมกับสมัยใหม่ บางครั้งคนแก่ขี้นั่นเกินไปอันนี้เรื่องจริงค่ะ อย่างขอให้เด็กเสียขวัญ ต้องมีวาทีลึบ การสร้างสรรค์อะไรใหม่ๆ ก็ต้องมีวิชาเก่า ถ้าเราไม่สอน เด็กจะเอาอะไรไปต่อยอด
- อรรถ: เราฟังครูเล็กในมุมมองของผู้ใหญ่จะเข้าไปประสานเด็กอย่างไรไปแล้ว ตอนนี้อยากให้คุณประสานเล่าให้ฟังเกี่ยวกับรายการผู้สูงวัยที่ทำอยู่บ้าง ทำไมถึงเกิดความสนใจในกลุ่มผู้ใหญ่ขึ้นมา
- ประสาน: ตอนแรกผมไม่ค่อยเชื่อว่าเรากำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย แต่พอทำรายการไม่รู้ไรๆ ก็ได้สัมผัสสังคมผู้สูงวัยมากขึ้น เริ่มมีความเข้าใจ แรกๆ ช่างจัดให้รายการเราอยู่ดีทำ เข้าใจว่า

เขาคิดว่าผู้สูงวัยตื่นเช้า แต่พอลงพื้นที่จริงๆ ก็พบว่าผู้สูงวัยเขาตื่นเวลาปกติกันนะครับ 8 โมง 9 โมง กลุ่มผู้สูงวัยในชนบทเป็นกลุ่มที่ทำงานไม่หยุด ไม่มีวัยเกษียณชัดเจน เนื่องจากเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้สูงวัยจัดว่าเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาเก่าๆ รู้เรื่องบางเรื่องอย่างแตกฉาน เรื่องฟักทอง เรื่องกล้วยเดี่ยว อย่างงานค้าขาย สำหรับผู้สูงวัยมันไม่ใช่อาชีพนะครับ มันคือ การแบ่งปัน ได้เปิดร้านมีคนเข้ามาแวะเวียน ในรายการนี้เราไม่ได้เห็นแค่ผู้สูงวัยออกมาทำงานเพียงเท่านั้น เนื้อในเราสอดแทรกบริบทสังคมอื่นเข้าไปด้วย พอทำรายการนี้ไปเรื่อยๆ เราก็ได้เรียนรู้ว่าเรามีมายาคติต่อผู้สูงวัยนะครับ จริงๆ แล้วผู้สูงวัยเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย ผู้สูงวัยจะทำหน้าที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงวัยด้วยตัวเอง ยกตัวอย่าง คุณยายหิมเขาลุกขึ้นมาเตะตะกร้อกับลูกหลาน มีคนเข้ามาชมคลิปนี้เยอะผู้ชมที่เป็นผู้สูงวัยก็ได้รับแรงบันดาลใจ เขาจะหันกลับมาทบทวนตัวเองว่าเราจะแก้แบบนี้ได้ไหม หรือบุตรหลานก็อาจจะมองว่าอยากให้พ่อแม่แก่แล้วเป็นแบบนี้ เรื่องราวของคนคนเดียวมันเชื่อมโยงไปหลายบริบทครับ

อีกคลิปหนึ่ง ได้ทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) ที่ต้องการนำเสนอเรื่องผู้สูงวัยนั้นเป็นกำลังสำคัญช่วยเปลี่ยนบ้านเมืองได้ เป็นคลิปที่ปล่อยในสื่อออนไลน์ ต้องการให้คนดูแล้วสนุก เลยกออกมาเป็นคลิปของคุณยายท่านนี้ที่อายุเกือบ 90 ปี นำเสนอประเด็นที่ว่า สังคมนี้มีอคติแก่ผู้สูงวัย บางครั้งเราเหยียด เราตีกรอบผู้สูงวัยว่าต้องเป็นแบบใดแบบหนึ่ง อันที่จริงแล้วมีผู้สูงวัยจำนวนมากที่อยากลุกขึ้นมาทำอะไรมากมาย

โครงการ The Senior จึงต้องการสื่อสารตอกย้ำว่าผู้สูงวัยไม่ใช่คนอายุมาก แต่คือทัศนคติ กล่าวคือ ผู้สูงวัยจะมีความคิดว่าฉันแก่แล้ว ฉันต้องเป็นแบบที่คนอื่นอยากให้เป็น รายการจึงนำเสนอให้เป็นรายการเรียลลิตีที่พาผู้สูงวัยออกจากกรอบเดิมๆ เช่น คุณป้าท่านหนึ่งเป็นแม่เพลงเหย่ย(ลักษณะเพลงพื้นบ้านของภาคกลาง)ที่จังหวัดกาญจนบุรี เราก็ชวนคุณป้ามาแรพแล้วผลิตมิวสิกวิดีโอ บางครั้งคุณป้าไปเล่าประสบการณ์ในลักษณะครุภูมิปัญญาเด็กก็ไม่ค่อยอยากฟัง มันไม่ร่วมสมัยกับเขา แต่พอปรับให้ร่วมสมัยมากขึ้น ร้องเพลงเหย่ยที่เป็นแรพก็เข้าถึงเด็กๆ ได้ง่าย ในเมื่อสังคมกำลังเปลี่ยนทิศทาง ผู้สูงวัยมีบทบาทในสังคมมากขึ้น วันข้างหน้าภาษีของประเทศจะถูกใช้กับผู้สูงวัยเยอะมาก หากไม่เปลี่ยนแปลงทัศนคติแก่ผู้สูงวัยก็อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งแบ่งพรรคแบ่งพวก ระหว่างคนสูงวัยกับคนวัยทำงานได้ เพราะคนวัยทำงานอาจไม่เข้าใจว่าทำไมต้องเอื้อภาษีให้กับผู้สูงวัยที่ไม่ได้

ทำงานแล้วอีก อันที่จริงทัศนคติแห่งวัยไม่เฉพาะแค่ผู้สูงวัยนะครับ ในเด็กก็มี เช่น คิดว่า
เธอยังเด็กจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ไม่ได้ เป็นต้น

อรรถ: อันที่จริงองค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ว่ามีอคติ 3 เรื่องที่ไม่ควรเหยียดนะครับ นั่นก็คือ
เชื้อชาติ เพศ และวัย การมีอคติที่ไม่ดีไม่ว่าวัยไหนก็ถือเป็นการเหยียดแบบหนึ่ง คนไทยยัง
ไม่ค่อยตระหนักรู้เรื่องนี้

ประสาน: ไม่ว่าวัยไหนเราก็ต้องลดอคติลงครับ เราต้องมองไปหาผู้สูงวัย ผู้สูงวัยก็ต้องมองมาที่เรา
เช่นกัน มีประเด็นหนึ่งที่เรากำลังทำแล้วน่าสนใจคือ เรื่องแต่งตัว ผู้สูงวัยชอบคิดว่าอย่าไปแต่ง
มากเกินไปเดี๋ยวเด็กมันว่าเอา เราเลยทำโครงการแฟชั่นร่วมมือกับดีไซเนอร์กลุ่มหนึ่ง ไปช่วยเหล่า
ผู้สูงวัยได้แต่งตัวถ่ายแบบ เป้าหมายของโครงการ ไม่ได้ต้องการให้กระซางวัยหรือต้องล้ำ
ยุคนะครับ เพียงแค่ต้องการให้บรรดาผู้สูงวัยรู้สึกว่าการแต่งตัวมันมีความหมาย ทำให้เขา
รู้สึกกระชุ่มกระชวย บางทีอยู่บ้านเราก็ใส่ชุดเดี๋ยวมันทำให้ใจห่อเหี่ยวได้เหมือนกัน การได้
แต่งตัวออกไปข้างนอกมันหมายถึงการเข้าสู่สังคมรูปแบบหนึ่ง หลังจากจัดกิจกรรมนี้ ลูกๆ ก็
เห็นว่าแม่ดูมีความสุขมากขึ้น แม่เคยเล่าว่าสมัยสาวๆ เขาแต่งตัวแบบนี้ ทาปากสีนี้ แต่ลูก
ไม่เคยเห็น พอได้เห็นก็เปลี่ยนทัศนคติว่าจริงๆ เรื่องแฟชั่นเป็นเรื่องที่เราไม่เคยคุยกับพ่อแม่
เลย ทั้งๆ ที่เรารู้อยู่กันดี พ่อแม่เราสมัยวัยรุ่นสาวเขาก็มีรสนิยมเหมือนกัน โครงการนี้มัน
ชี้ให้เห็นว่า อันที่จริงมันมี topic อื่นที่เราคุยกับพ่อแม่ได้ ผมหวังว่างานที่เราทำอย่างน้อย
จะช่วยให้สังคมมองเห็นมุมใหม่ๆ หรือชี้ให้เห็นว่าสิ่งนี้เป็นมายาคติ เป็นทัศนคติที่ถูกผลิต
ซ้ำขึ้นมา

ถาม-ตอบ

ข้อคิดเห็นและคำถามที่ 1

ขอถามครูเล็กว่าอะไรมีความสุขกว่ากันระหว่างเป็นนักแสดงกับครูสอนหนังสือ

คำตอบ

ดิฉันคิดว่าเวลาอยู่บนเวทีคือการแสดงค่ะ เหมือนอยู่บนเวทีทำยังไงให้เด็กไม่หลับ เข้าใจสิ่งที่เราสื่อสาร
สิ่งที่เราสื่อสารต้องมีประโยชน์ ครูทั้งหลายคือนักแสดงนะค่ะ มีนักเรียนเป็นผู้ชม เพราะฉะนั้นเวลาอยู่บน
เวทีเราต้องดูไม่โทรม ดูดีมีรสนิยม แต่งตัวที่เหมาะสมกับสังขารหรือสมวัย เพื่อสอนเขาเรื่องวัฒนธรรมต่างๆ

แล้วนำไปสู่ภาษาอังกฤษก็ได้ เวลาสอนก็เหนื่อยเหมือนเล่นละคร ร่างกายแข็งแรง เวลาเล่นละครใช้ลมหายใจเยอะ ร่างกายก็ได้ทำงานเต็มที่ ถ้าอยู่บ้านเฉยๆ ไม่ได้ตรงนี้

ข้อคิดเห็นและคำถามที่ 2

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้สิ้นสุดที่ความชรา เรื่องอคติแห่งวัยเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงค่ะ กระทั่ง ยีนบัตร์ผู้สูงวัยที่จะได้ส่วนลดการเดินทาง ขนส่งมวลชนก็พูดจาไม่ดีกับเรา ถามคุณประธานว่า เราให้ผู้สูงอายุได้แสดงออก แล้วรุ่นเด็ก ๆ เราจะให้เขาเข้าใจเรื่องนี้ว่าอย่างไร ช่วยเปลี่ยนอคติแห่งวัย นี้ได้อย่างไรบ้าง

คำตอบ

ประธาน: ผมมองว่าเขาไม่ควรมองผู้สูงวัยด้วยความสงสาร สังคมควรมองกันเหมือนเพื่อนร่วมสังคมที่แบ่งปันกัน เมื่อทำรายการไปเรื่อย ๆ ผมจะพยายามขยายให้ครอบคลุมประเด็นที่กว้างขึ้นครับ

ภัทราวดี: ขอเสริมประเด็นนี้ว่าดิฉันก็เคยโดนเด็กสบประมาท แต่ก่อนเราก็จะน้อยใจ โกรธ แต่พอถึงจุดนี้เราก็มองในแง่บวก ทำให้เป็นเรื่องตลกไป เหลือชีวิตอีกไม่กี่ปีแล้ว ใช้ให้มีความสุขดีกว่า คิดว่าเขาเป็นเด็ก ตอนเราเป็นเด็กเราก็กลัวพูดแบบนี้แหละ

ข้อคิดเห็นและคำถามที่ 3

ผู้สูงวัยอยากแบ่งปันและถ่ายทอด แต่มันมีช่องว่างที่ทำให้เด็กไม่สนใจหันหน้าเข้าหาผู้สูงวัย ทำอย่างไรให้เด็กเปิดใจได้บ้าง

คำตอบ

ภัทราวดี: เราต้องใช้การตลาดนะ ต้องเข้าใจว่าเขาต้องการอะไรแล้วค่อยๆ เป็นเพื่อนกับเขา ไม่ต้องรีบร้อน อย่างเด็กเล่นสเกตบอร์ด ดิฉันก็เห็นเขาเล่น ก็ใช้สิ่งนี้ก็เข้าหาเขา ต้องรู้จักสังเกตเขา ใช้วิธีที่เราไปขอความรู้จากเขา ให้เขาเล่าเรื่องให้ฟังเพื่อที่จะสอดแทรกสอนความคิดที่ดีให้เขา ต้องถามในแง่ที่เราสนับสนุนเขา เรายินดีไปกับเขา ไม่ใช่ถามเพื่อจับผิดหรือตั้งท่าจะสอนเขาอย่างเดียว

ประธาน: ช่องว่างบางทีมันไม่ต้องสูงวัยก็ได้ นะครับ ผมก็มีปัญหากับรุ่นน้องที่ทำงานเหมือนกัน พวกเขาเป็นเด็ก Gen Y gen Z ผมใช้วิธีฟังให้เยอะขึ้นครับ ฟังแล้วก็เอามาคิดว่าจริงๆ สิ่งที่เขาพูดไม่ได้ผิดนะเพียงแค่ว่าไม่ถูกใจเรา มันถูกเหมือนกันแต่ถูกในคนละยุคคนละสมัยจริงๆ เราไม่

ต้องคุยกันทุกเรื่องก็ได้เนาะครับ อย่างผมก็ไม่สามารถคุยเรื่องวงดนตรีเกาหลีกับหลานผมได้ แต่ให้คิดว่าเราเป็นเหมือนวงกลมสองวงที่ค่อยๆ เลื่อนมาเข้ามาหากัน ให้มันมีส่วนทับซ้อนกันบ้างก็พอครับ

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

โดย ศ. ดร. วรเวชม์ สุวรรณระดา คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันนี้เราได้เรียนรู้สังคมผู้สูงวัยในหลายมิติทั้งระดับชาติและนานาชาติ ประเทศไทยอาจยังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยไม่เร็วนัก อย่างไรก็ดี สังคมเรานิยมมีบุตรน้อยลงอย่างชัดเจนและประชากรก็อายุยืนมากขึ้นเรื่อยๆ เราจะทำอย่างไรให้ช่วงบั้นปลายมีความเป็นอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ประเทศไทยเราเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าพอสมควรทั้งเรื่องบำนาญ การรักษาพยาบาล และการดูแลผู้สูงวัย หากพิจารณาจากที่ได้ฟังตัวอย่างของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ทิศทางประเทศเราน่าจะไปทางเกาหลีใต้ที่กำลังแสวงหาหนทางที่เหมาะสมกับประเทศของตนเช่นกัน ของเกาหลีใต้แทนที่จะให้เป็นเม็ดเงินก็ให้เป็นบริการที่ทำให้ผู้สูงวัยได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพขึ้น กลายเป็นสังคมแห่งการบริการ คำถามกลับมาที่ประเทศไทยว่าถ้าเราอยากมีเงินเยอะ ประชาชนยินดีจะจ่ายเงินเพิ่มไหมก็เป็นสิ่งที่ท้าทายสังคมไทย ส่วนประเด็นวิถีชุมชน ชัดเจนว่ามีบทบาทสำคัญ ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานต่างๆ การกระจายอำนาจการปกครองยังเป็นโจทย์ใหญ่ของประเทศไทย

ข้อที่น่าสนใจ คือ เวลาเราพูดถึงชุมชนเรามักนึกถึงชุมชนตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ลักษณะบ้านใกล้เรือนเคียง แต่อย่างวันนี้เราพบแล้วว่ามันยังมีชุมชนในลักษณะอื่น ชุมชนอันมาจากการพบเจอกันในโลกดิจิทัลหรือพื้นที่เสมือน แล้วนัดหมายมาเจอกัน ณ พื้นที่จริง กลายเป็นชุมชนที่ต่างคนต่างที่มา ไม่ใช่ในลักษณะบ้านใกล้เรือนเคียงอีกต่อไป นอกจากนี้ เรายังได้เรียนรู้อีกว่าสื่อมีส่วนสำคัญทำให้เราเห็นความหลากหลายของศักยภาพผู้สูงวัย เห็นความเป็นไปได้ของสังคมไทยที่จะช่วยเสริมพลังของผู้สูงอายุให้เป็น active Aging สื่อยังมีศักยภาพในการดึงปัญหาที่ซ่อนอยู่ในบ้านออกมาให้เห็นเป็นตัวอย่าง เช่น กลุ่มผู้สูงวัยติดบ้าน ผู้ป่วยติดเตียง ฯลฯ สื่อจะช่วยนำเสนอปัญหาเหล่านั้นให้สังคมได้ประจักษ์แล้วช่วยกันแก้ไข

เราอยู่ในโลกที่คนจะอายุยืนขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งเด็กในยุคหลังมีแนวโน้มจะอายุยืนถึง 100 ปี ผมเห็นด้วยกับคุณภัทราวดีว่าเราต้อง reborn เกิดใหม่กันหลายรอบ ยิ่งคนรุ่นหลังต้องอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่สูงมาก และเห็นด้วยกับคุณประสานที่ว่า หลายประเทศที่ใช้รัฐสวัสดิการเจอปัญหาว่าใครแบกรับภาระนี้ จนกลายเป็นความขัดแย้งเชิงทรัพยากรระหว่างรุ่น ในวันนี้เราได้เห็นแล้วว่าประเทศไทยเกิดแพลตฟอร์มสำหรับผู้สูงวัยที่ดึงเอาทั้งคนรุ่นใหม่และผู้สูงวัยเข้ามาอยู่ด้วยกัน สร้างความเข้าใจให้แก่กันและกัน สร้างทัศนคติเชิงบวก สิ่งเหล่านี้เป็นฐานเพื่อสร้างแนวทางพัฒนาไป

ภาพกิจกรรมบรรยายพิเศษและเวทีสานเสวนา

เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไทย-ญี่ปุ่นและ Networking ของหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ
14.00 - 16.00

พิธีกร: เราจะใช้เวลาช่วงบ่ายวันนี้ ให้หน่วยงานที่ทำงานด้านผู้สูงอายุได้รู้จักกันระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หลังจากนั้นจะช่วยกันถอดบทเรียนจากประเด็นต่างๆ ที่ อ. วรเวศม์ ได้กล่าวเอาไว้ในช่วงก่อนหน้านี้ว่าอะไรบ้างที่เราควรทำตามหรืออะไรที่ไม่ควร เราจะเริ่มที่ พญ. ลัดดา ดำริการเลิศ เลขาธิการมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย(มส.ผส.) และมูลนิธิซาซากาว่า พีซ (Sasakawa Peace Foundation) จากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งทำงานด้านนโยบายพัฒนาผู้สูงอายุในต่างประเทศ อยากให้แต่ละท่านแนะนำตัวก่อนครับว่าทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) มีหน่วยงานอะไรบ้างและขับเคลื่อนประเด็นอะไรบ้าง นอกจากนี้ อ. ดวงใจยังมาแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับศูนย์ ABCD หรือ Aging Business & Care Development Center(ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยและพัฒนาธุรกิจด้านการดูแลในสังคมผู้สูงวัย) จากนั้นเราจะร่วมถอดบทเรียนเพื่อหาความร่วมมือต่อกันในอนาคตครับ

ลัดดา: ขออนุญาตแนะนำเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับมส.ผส. และสสส. ที่มาร่วมกันในวันนี้ก่อน

1. ศ.ดร. วรเวศม์ สุวรรณระดา ท่านทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุร่วมกับมูลนิธิมากกว่า 10 ปีแล้ว นับว่าเป็นภาคีหลักของมส.ผส.
2. คุณธิดา ศรีไพพรรณ เลขาธิการสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ เป็นภาคีกับสสส. ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งระยะแรก สมาคมเน้นพัฒนาให้ผู้สูงวัยมีศักยภาพพึ่งพาตัวเองได้
3. คุณสว่าง แก้วกันทา ผู้อำนวยการมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุที่จ. เชียงใหม่ หน่วยงานทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงวัยและคุ้มครองสิทธิผู้สูงวัย เมื่อเร็วๆ นี้ได้จัดทำกิจการเพื่อสังคมดูแลผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านติดเตียง
4. คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รศ. ดร. จิราพร เกศพิชญวัฒนา และ ผศ. ดร. สุวิณี วิวัฒน์วานิช หน่วยงานทำงานพัฒนาโมเดลดูแลผู้สูงวัยในชุมชน เน้นการดูแลโดยมีชุมชนเป็นฐาน กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงวัยในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร

5. คุณศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ อดีตข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงวัยจากกรมกิจการผู้สูงอายุ(ผส.) สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(พม.) ทำงานโดยตรงด้านพัฒนาผู้สูงวัย ผลักดันนโยบายและบูรณาการนโยบายกับกระทรวงอื่นๆ ด้วย

6. คุณทัศนีย์ ญาณะ จากสถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน(มสพช.) หน่วยงานที่สสส. ให้การสนับสนุน ทำงานติดตามประเมินผล และเสริมกำลังชุมชนที่ดำเนินงานพัฒนาสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ

7. คุณสุรเดช เดชคุ้มวงศ์ เครือข่ายภาคประชาสังคมพัฒนาศักยภาพผู้สูงวัย ภายใต้ชมรมผู้สูงวัยในจ. พิจิตร พัฒนาและผลักดันให้เกิดโรงเรียนผู้นำผู้สูงวัยขึ้นมาโดยการสนับสนุนของสสส.

8. คุณอรนุช เลิศกุลดิลก อีกหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนจากสสส. ทำงานเกี่ยวกับการจัดบริการดูแลที่บ้าน ไปเยี่ยมผู้สูงวัยที่บ้าน ดูแลผู้สูงวัยที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงและคนที่ไม่อยู่ในภาวะพึ่งพิงก็สามารถดูแลตัวเองได้

ณัฐพล: ณัฐพล เทศขยัน นักวิชาการจากสสส. สำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ (สำนัก 9) ดูแลงานภาพรวมของผู้สูงวัยทั้งหมดที่คุณหมอลัดดากล่าวมาครับ อีกท่านคือ คุณอัญชัญ แกมเชย จากเครือข่ายอรุณอินสยาม ทำงานด้านการพัฒนาพื้นที่สุขภาวะในชุมชนของพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่อ.จระพรวนได้เริ่มไว้

ดวงใจ: ดวงใจ หล่อธนะวิชญ์นะคะ เป็นอาจารย์ประจำคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ผู้อำนวยการศูนย์ ABCD หรือศูนย์พัฒนาธุรกิจและการดูแลสังคมสูงอายุ ศูนย์ ABCD เป็นแพลตฟอร์มของนักวิชาการ เริ่มจากนักวิชาการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อนรวบรวมนักวิชาการจาก 12 คณะ ทั้งสายแพทย์ วิศวกรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ พาณิชยศาสตร์การบัญชี ฯลฯ เพราะเรื่องสังคมสูงวัยเป็นเรื่องใกล้ตัวมาก ที่ศูนย์ฯ จะทำวิจัยเชิงนโยบาย จัดอบรมและกิจกรรมเชิงสังคม หัวข้อที่ศึกษาอยู่ขณะนี้คือ การเตรียมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ เดือนกันยายนวิจัยฉบับนี้น่าจะเสร็จ จากนั้นจะนำเสนอเป็นนโยบายให้รัฐบาลต่อไป ส่วนการจัดอบรมให้ความรู้แก่ start up ที่อยากทำธุรกิจเกี่ยวกับสังคมผู้สูงวัย นอกจากธุรกิจเพื่อสังคม เรายังศึกษาและสนใจประเด็นการจ้างงานและ

สร้างงานให้แก่ผู้สูงวัยอีกด้วย เราเน้นสร้างเครือข่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่ประเทศญี่ปุ่นก็มีเครือข่ายอยู่หลายแห่ง

ซาซากาวา: มูลนิธิซาซากาวา พีซีเริ่มทำกิจกรรมตั้งแต่ปีค.ศ. 2016 เป็นโครงการ 3 ปี โดย 2 ปีแรกจะลงพื้นที่ศึกษางานการดูแลผู้สูงวัยทั้งในระบบและนอกระบบ และในปีสุดท้ายจะรวบรวมผลการศึกษาและแนวทางการดำเนินงานแต่ละประเทศ หน่วยงานของเราให้ความสนใจเกี่ยวกับภาวะสังคมผู้สูงวัยและสภาวะเด็กเกิดน้อยในเอเชีย ทำงานลงพื้นที่หลายประเทศ ได้แก่ เกาหลีใต้ ไทย เวียดนาม จีน ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น ผลการศึกษาคาดว่าจะทำแล้วเสร็จกลางปีนี้

ตั้งแต่ปีค.ศ. 2018 เป็นต้นมา ซาซากาวาได้จัดอบรมให้นักวิชาการได้มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น เริ่มจัดที่แรกคือประเทศสิงคโปร์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ เราได้นำผลการศึกษาในพื้นที่จริงมาสรุปเป็นกรณีต่างๆ ทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลผู้สูงวัยและระบบการดูแลแบบชุมชนเป็นฐาน รวมไปถึงการพัฒนาความสามารถของผู้ดูแล มาแลกเปลี่ยนกันในการอบรมครั้งนั้น ครั้งที่ 2 ย้ายไปจัดที่ฟูกูโอกะ เมื่อเดือนกันยายน คราวนี้เราไม่ได้พูดถึงการสร้างผู้สูงวัยที่มีคุณภาพ (active Aging) เพียงอย่างเดียว แต่ได้พูดว่าภาวะผู้สูงวัยมีผู้เล่นอีกหลายฝ่าย คราวนี้จึงเน้นไปที่แนวทางการดูแลผู้สูงวัยในแต่ละพื้นที่ รวมไปถึง บทบาทของหน่วยงานต่างๆ แม้โครงการจะจบลงในปีนี้ แต่ประเด็นสังคมผู้สูงวัยเป็นปัญหาร่วมระดับภูมิภาคเอเชีย อาจจะพัฒนาเป็นโครงการความร่วมมือลักษณะอื่นเป็นลำดับต่อไป

เมื่อลองย้อนทบทวน ซาซากาวาจึงเกิดคำถาม 2 ประการ ประการแรกเราควรขยายการรับรู้ต่อสังคมผู้สูงวัยให้กว้างกว่านี้หรือไม่ กล่าวคือ เราอาจมองแค่ปัญหาที่ตัวผู้สูงวัยเอง แต่สังคมผู้สูงวัยไม่ใช่แค่จำนวนประชากรเพิ่มอย่างเดียว ยังมีผลกระทบในด้านอื่นๆ เช่น การดำเนินชีวิต สังคม เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ชุมชนท้องถิ่น อย่างที่อ.วรเวศม์ ได้กล่าวไปว่าไม่ใช่มองผลแค่ผู้สูงวัยอย่างเดียว วัยอื่นๆ ที่อายุน้อยกว่าได้รับผลกระทบหรือไม่อย่างไร ฉะนั้น มุมมองที่ขยายหมายถึงแนวทางรับมือระยะยาว 10-20 ปีข้างหน้า ประการต่อมา มูลนิธิต้องการทำความเข้าใจสถานการณ์ของเอเชียให้มากกว่านี้ แต่ละประเทศ มีสภาพสังคมระบบวัฒนธรรมเฉพาะตัวทำให้ประเทศหนึ่งต่างจากประเทศหนึ่ง หากจะสำรวจรู้สถานการณ์ภาพรวมของเอเชียควรต้องใช้เวลามากกว่านี้ เพื่อจะได้ทราบว่าแต่ละประเทศ

ได้ตระหนักถึงคำว่าสังคมสูงวัยอย่างไร และต้องการให้ออกมาตรการหรือเตรียมการ เรื่องอะไร อย่างไรบ้าง

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 6-7 มีนาคมที่ผ่านมา ซาซากาวาได้ไปจัดอบรมที่ฮานอยร่วมกับสมาคมผู้สูงวัยในเวียดนาม จึงได้ทราบข้อมูลใหม่่ว่าที่ประเทศเวียดนามการตระหนักของรัฐบาลต่อเรื่องสังคมผู้สูงวัยอยู่ในระดับที่ต่ำ ลึกลงไปในส่วนภูมิภาคได้รับรู้คำว่าสังคมผู้สูงวัยจากเท่าที่สื่อรายงานเท่านั้น คนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่าสังคมสูงวัยก่อให้เกิดปัญหาอะไรบ้าง ทางเราเลยขอให้ อ. เกียง ทัน ลง รองศาสตราจารย์ที่ทำงานด้านผู้สูงวัยจากมหาวิทยาลัยที่เวียดนามช่วยลงสำรวจศึกษาเพื่อให้ทราบสถานการณ์จริง ในการอบรมวันนั้น อ. เกียง ทัน ลง ได้นำเสนอข้อมูลการศึกษา พร้อมด้วยกระทรวงแรงงาน และหน่วยงานเข้าร่วมจากหลากหลายแวดวงจึงพอจับทิศทางได้ว่า สถานการณ์ในเวียดนามเป็นไปอย่างไร

ดวงใจ: ลำดับต่อไปอยากให้แต่ละท่านแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมุมมองของแต่ละหน่วยงานที่จะคุยกันในวันนี้ค่ะ

สุรเดช: สุรเดช เดชคุ้มวงศ์มาจากจ. พิจิตร จ. พิจิตรเป็นจังหวัดที่คนส่วนใหญ่เป็นชาวนา เกษตรกรประเภทที่ยากจนที่สุด ป่วยด้วยสารเคมี มีหนี้สินร้อยละ 99 เมื่อทั้งป่วยและมีหนี้สินลูกหลานจึงต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจ บางตำบลมีผู้สูงวัยถึงร้อยละ 33-35 ทั้งจังหวัดมีผู้สูงวัยถึงร้อยละ 24 ไม่ใช่เพราะว่าคนเหล่านั้นอายุยืน แต่เพราะว่าวัยแรงงานย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมือง จึงมีแต่ผู้สูงวัยอาศัยอยู่ที่บ้าน ผู้สูงวัยยังคงต้องทำงานหาเงิน เพราะต้องนำเงินมาเลี้ยงหลานอันเกิดมาจากแม่วัยใส(teen mom) ปัญหาของจ. พิจิตรเป็นปัญหาของคนสามวัยที่สัมพันธ์กัน แล้วส่งผลกระทบทั้ง 4 ด้านคือ สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวทางการแก้ปัญหาจากส่วนกลางไม่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ เหมือนตัดเสื้อโหลมาไม่พอดีกับตัวเรา

มูลนิธิฯ จึงร่วมกันพัฒนาโรงเรียนผู้นำขึ้น เพราะเชื่อว่าในทุกๆ หมู่บ้านต้องมีผู้นำชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 1 เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงชุมชน คนเหล่านั้นจะไปเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน คนต้นแบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือข้ามจังหวัดครบทั้ง 4 มิติ ส่งเสริมให้คนทำงานออกมาพบปะกัน ไม่ใช่เรียนรู้จากข้าราชการ ทุกเดือนให้มีเวทีสัญจร

ปีนี้จัดเป็นปีที่ 8 ครั้งที่ 72 แล้ว เน้นว่าเนื้อหาต้องสนับสนุนคนทั้ง 3 วัย ผู้สูงวัยต่างจังหวัด ไม่ได้หวังแต่ตัวเองครับ ทุกคนต่างห่วงลูกห่วงหลานของตน

ศิริวรรณ: มาจากสภาผู้สูงอายุ เรามีสมาชิกอยู่ทุกจังหวัดดูแลชมรมผู้สูงอายุของแต่ละพื้นที่ ให้ผู้สูงวัยได้ออกมาจากการบ้าน ออกมาพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ตามที่เขาสนใจ กรุงเทพฯ มีทั้งหมด 6 เขต มีชมรมมากกว่าสองหมื่นชมรม ทางสภาไม่ได้มีงบประมาณให้แต่เรา ก็แบ่งปันข่าวสาร องค์ความรู้วิธีการเขียนของงบประมาณ เพื่อขอทุนสนับสนุนจากที่ต่างๆ กิจกรรมที่เราทำอยู่ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงวัยและอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุตามบ้านค่ะ

ดร. วรเวชม์: ในเมืองไทยมีการรวบรวมข้อมูลเชิงสถิติและงานวิจัยเชิงสังคมเกี่ยวกับผู้สูงวัยไว้ค่อนข้างเยอะพอสมควร ผมขอตอบคำถามจากชาซากา ฟิช ฟาวนด์ชั่น ว่าเราจะเข้าถึงแหล่งข้อมูลนั้นได้จากที่ไหน เพื่อสืบทราบข้อมูลสถานการณ์ของผู้สูงวัยในประเทศไทยว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีหนังสือชื่อ Situation of Thai Elderly เป็นเอกสารทางการจากคณะกรรมการผู้สูงวัยแห่งชาติ ขณะนี้เอกสารดังกล่าวอยู่ในขั้นตอนรอกคณะกรรมการเห็นชอบแล้วนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานต่างๆ ต่อไป ข้อมูลอีกแหล่งคือจากรายงานสำรวจจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทำให้ทราบสถานการณ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลดิบ ตามปกติแล้วนักวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานประชากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะนำข้อมูลเหล่านี้มาย่อยและ/หรือวิเคราะห์ซ้ำอีกครั้ง

ข้อมูลส่วนต่อมาเป็นคือ ผลกระทบของจำนวนประชากร แหล่งข้อมูลที่สำคัญเป็นของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ(UNFPA) หรือหากต้องการทราบข้อมูลเชิงลึกต้องสัมภาษณ์รายบุคคลที่กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน และสสส.จะมีชุดงานวิจัยเชิงนโยบายเยอะพอสมควรเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังมีแนวทางการปฏิรูปเชิงนโยบายจากรายงานสภาพัฒนาการแห่งชาติคือ แผนผู้สูงวัย 20 ปี ขณะนี้กำลังมีแผน 3 พร้อมผลการประเมินสรุปทิศทางว่าประเทศควรดำเนินการไปในทิศทางไหน สุดท้ายคือยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่จะบอกทิศทางของประเทศได้ แต่ยุทธศาสตร์นี้มีจุดอ่อนว่าหัวข้อเกี่ยวกับผู้สูงวัยกระจายไปอยู่ใต้หัวข้ออื่นๆ ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเรื่องหลัก

สว่าง: สว่าง แก่นกันหาจากมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงวัย จ.เชียงใหม่ ส่วนงานที่มูลนิธิดำเนินการอยู่ ได้แก่ เรื่องการดูแลผู้สูงวัยฐานชุมชน (community based-care) ความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงวัย และการคุ้มครองสิทธิผู้สูงวัย ตัวผมมีโอกาสได้ไปร่วมอบรมกับซาชากาว่าที่ประเทศสิงคโปร์ มีความเห็นด้วยกับการทำโครงการระดับภูมิภาค มูลนิธิของเราเป็นสมาชิก Help Age International ทำให้มีโอกาสได้ทำงานกับหลายหน่วยงานในภูมิภาค ปี 2003 เราเริ่มโครงการดูแลตามบ้าน (Home Care) ภายใต้การสนับสนุนของเกาหลีใต้และกองทุนความร่วมมืออาเซียนโดยจัดทำโครงการร่วมกัน 10 ประเทศ เวียดนามก็เป็นหนึ่งในประเทศที่เราทำงานด้วย มูลนิธิตาคัดหวังว่าจะอยู่ได้ด้วยตนเองจึงเริ่มทำกิจการเพื่อสังคม Buddy Home Care ของจ.เชียงใหม่ ที่นี้เราจะฝึกอบรมเด็กด้อยโอกาสมาทำงานเป็นผู้ดูแลผู้สูงวัยที่ลงทะเบียนใช้บริการ Buddy Home Care และให้เขามีความรู้ได้กลับไปดูแลผู้สูงวัยที่ด้อยโอกาสอีกด้วย

ดวงใจ: ลำดับต่อไป ขอให้แต่ละองค์กรนำเสนอแผนงานในอนาคตหรือแผนงานอื่นๆ ที่ต้องการนำเสนอค่ะ

อรนุช: จากโครงการ foroldy เพื่อผู้สูงวัย เราทำงานเพื่อผู้สูงวัยในชุมชนเมืองที่ยังเป็นแรงงานต้องหาเลี้ยงตัวเอง รายละเอียดโครงการที่เราจัดทำมีตั้งแต่บริจาคเดือนละ 20 บาทเพื่อนำมาเป็นกองทุนฌาปนกิจ กิจการร้านคุณตาคุณยาย เป็นร้านรวบรวมอุปกรณ์มือสองอันจำเป็นของผู้สูงวัย เช่น เตียงลม ออกซิเจน รถเข็น ฯลฯ ให้เช่าในราคาถูก อุปกรณ์เหล่านี้บ้างรับบริจาคจากบ้านที่ไม่ได้ใช้แล้ว หรือเป็นชุดอุปกรณ์ที่เวียนใช้ หรืออุปกรณ์ที่ชำรุดแล้วเรานำมาซ่อมแซมให้กลับมาใช้ได้ใหม่ เงินที่ได้ก็นำไปจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงวัย ตอนนี้คนจนในกรุงเทพฯ พอจะดูแลตัวเองได้แล้ว แม้โครงการของเราอยู่ได้ด้วยเงินหมุนเวียนภายในแล้ว แต่ก็ยังอยากได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอยู่ ในอนาคตอยากให้โมเดลธุรกิจลักษณะที่เราทำนี้ขยายออกไปในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ อยากให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามาทำงานร่วมกัน

อัญชัญ: อัญชัญ เกมเชยค่ะ เคยทำกับเจแปนฟาวน์เดชั่นเมื่อ 10 ปีที่แล้วในนามของ Bangkok Forum ครั้งนี้ทำงานในนามของอรุณอินสยาม เราให้ความสำคัญกับการที่คนสามวัยอยู่ด้วยกัน เยาวชน วัยทำงานและผู้สูงวัย พบว่าคนทั้งสามช่วงวัยในเขตเมืองไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน เราทำงานจากพื้นที่เป็นตัวตั้งทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ขณะนี้เราทำในเขตวังทองหลางและห้วยขวาง ชุมชนในพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วน

พระมหากษัตริย์ร่วมกับอีกหลายภาคี รวมตัวกันเป็นชมรมผู้สูงวัย 11 ชุมชน เครือข่าย 11 ชุมชนนี้ก็จะพัฒนาเป็นมูลนิธิของชุมชนต่อไป เรามองว่าผู้สูงวัยเป็นคนที่มีความรู้ ศักยภาพนั้นไม่ใช่แค่ทางกายแต่รวมถึงทางจิตใจ เพียงแค่เราเปิดโอกาสให้ได้รู้จักกัน เขาจะช่วยเหลือกันและกัน เช่น โครงการเพื่อนเยี่ยมเพื่อนที่ให้ผู้สูงวัยได้เดินทางไปให้กำลังใจกัน เขาก็จะเกิดศักยภาพทางจิตใจให้มีพลังออกไปทำสิ่งอื่นๆ เช่นเดียวกันในต่างจังหวัดเราทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีเครือข่ายคนสามวัย เน้นเฉพาะเมืองขนาดเล็ก ประชากรไม่เกิน 20,000 คน เราก็ค้นพบในลักษณะเดียวกันว่า ผู้สูงวัยมีความรู้ ศักยภาพสูง เพียงแค่เราเปิดโอกาสให้เขาได้เชื่อมร้อยต่อกันก็จะเกิดโอกาสอื่นๆ ตามมา ในระยะยาวต้องการผสานแต่ละช่วงวัยให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ดร. จิราพร: จากคณะพยาบาลศาสตร์ เมื่อ 30 ปีก่อนเราเริ่มนำระบบการดูแลระดับปฐมภูมิหรือหลักเวชศาสตร์ครอบครัวมาใช้จนพัฒนาเป็นสถานีนอนมัยท้องถิ่นขึ้น หลังจากนั้น 10 กว่าปีเริ่มพูดถึงการดูแลระยะยาว(Long Term Care: LTC) กระทรวงสาธารณสุขกับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น หรือไจก้า(JICA) ได้ร่วมมือกันพัฒนาโครงการพัฒนารูปแบบบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมเชิงบูรณาการโดยชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ หรือ CTOP ก่อนจะพัฒนาเป็นโครงการ LTOP หรือ โครงการพัฒนารูปแบบบริการสุขภาพระยะยาวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เป็นลำดับต่อมา ขณะนี้ LTC มีระบบการจ่ายเงิน เยี่ยมบ้าน สำนักงานหลักประกันสุขภาพ(สปสช.) เป็นผู้ดูแลให้เกิดผู้ดูแล(care giver)และผู้จัดการการดูแล(care manager)ในชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างให้ชุมชนและผู้สูงวัยในชุมชนนั้นๆ มีความเข้มแข็ง สสส. เป็นหน่วยงานหลักที่สนับสนุนประเด็นนี้ นโยบายอีกด้านที่เน้นคือให้ความรู้เรื่องสุขภาพและการป้องกันไม่ให้เกิดการเจ็บป่วย อีกทั้งส่งเสริมให้เกิด active/ healthy Aging ผู้สูงวัยที่มีคุณภาพและมีสุขภาพแข็งแรง

เราจะเห็นรูปแบบโมเดลการดูแลโดยชุมชนและภาครัฐเข้มแข็งมากที่ต่างจังหวัด แต่เราจะเห็นช่องว่างการดูแลผู้สูงวัยในเขตเมือง จึงเสนองานดูแลคุณภาพชีวิตในเขตเมืองเพิ่มมากขึ้น อย่างเช่น โครงการที่ทำร่วมกับอรุณอินสยามอันได้ทราบมาแล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่เน้นอยู่คือพัฒนาระบบการเยี่ยมบ้านในเขตเมืองและระบบการดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมค่ะ

ธิดา: มาจากกรมกิจการผู้สูงอายุประเทศไทยค่ะ นโยบายการดำเนินงานของไทยมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อยๆ มีหน่วยงานสนับสนุนค่อนข้างหลากหลายทั้งมหาวิทยาลัย มส.ผส. และ NGO

ต่างๆ ในฐานะที่กรมฯ เป็นหน่วยงานเลขธิการหลักของหน่วยงานผู้สูงอายุระดับชาติ ขอเรียนว่า รัฐบาลปัจจุบันตอบรับนโยบายผู้สูงวัยค่อนข้างเข้มแข็ง ยกให้เป็นวาระแห่งชาติ มีการแบ่งประเด็นสำคัญที่ต้องขับเคลื่อน ดังต่อไปนี้

1. ด้านสุขภาพผู้สูงวัย โดยทำงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นการดูแลระยะยาวหรือระยะกลาง มีใจก้ำสนับสนุนโครงการ นอกจาก CTOP LTOP ขณะนี้กำลังพัฒนา STOP หรือ seamless care(ระบบการดูแลไร้รอยต่อ) มีกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และกรุงเทพมหานครร่วมสนับสนุนด้วย
2. ด้านการจ้างงานผู้สูงวัย สนับสนุนให้ผู้สูงวัยได้รับโอกาสในการทำงาน โดยทำงานร่วมกับภาคเอกชน ขณะนี้บริษัทชั้นนำต่างๆ ได้เริ่มให้ผู้สูงวัยเข้าไปทำงานมากขึ้น
3. ด้านการปกป้องคุ้มครอง และละเมิดสิทธิ ผู้สูงวัยเป็นกลุ่มประชากรที่เปราะบางถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย นอกจากปกป้องคุ้มครองแล้วยังต้องทำเรื่องสวัสดิการควบคู่ไปด้วย ต้องจัดสรรให้ได้คุณภาพดี
4. จัดดูแลสุขภาพแวดล้อม ทั้งในบ้านและนอกบ้านให้ปลอดภัย แต่ละพื้นที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกดูแลผู้สูงวัยได้ ข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่ต้องทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน โดยต้องจัดให้ความรู้และสนับสนุนงบประมาณควบคู่กัน
5. ให้ความรู้แก่คนรุ่นใหม่ คนรุ่นใหม่ยังไม่ใช่ผู้สูงวัยแต่เขาจะก้าวเข้าไปเป็นผู้สูงวัยในอนาคต ควรจัดให้ได้รับความรู้ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ
6. ธนาคารเวลา สนับสนุนเรื่องธนาคารเวลาเป็นกลไกให้เกิดอาสาสมัครในชุมชน
7. ปรับแก้กฎหมาย กฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงวัยใช้มานานกว่า 15 ปีแล้ว ควรได้รับการปรับแก้ให้สอดคล้องกับปัจจุบัน
8. ใช้ Big Data ให้เกิดประโยชน์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุจะเป็นหน่วยงานแม่ข่าย
9. พัฒนาเทคโนโลยี เทคโนโลยีสำหรับผู้สูงวัยต้องไม่แพงและเข้าถึงได้

ผู้สูงวัยเป็น Life cost process กล่าวคือ การก้าวเข้าสู่ภาวะสูงวัยส่งผลกระทบในหลายด้าน เราต้องร่วมกันทำให้ประชากรทุกคนก้าวสู่ช่วงสูงวัยอย่างมีคุณภาพ แต่ละหน่วยงานสามารถหยิบประเด็นต่างๆ เหล่านี้มาหาหรือว่ามีประเด็นไหนบ้างที่จะร่วมมือกัน

ทัศนีย์: ขอเสริมอ.วรเวศม์เรื่องชุดข้อมูลเพิ่มเติมที่สืบค้นได้ ข้อมูลของสถาบันวิจัยสุขภาพชุมชนเป็นเอกสารถอดบทเรียนโมเดลทำงานตั้งแต่ปี 2552 และรายงานสถิติ active Aging เป็น

ดัชนีของประเทศไทย โดยใช้ core value(ค่านิยม)ของ WHO อธิบายชุดข้อมูลจาก 77 จังหวัด สะท้อนเรื่องสุขภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชน การรับรู้และใช้งานเทคโนโลยี ข้อมูลอีกด้านหนึ่งมาจากสปสช. ที่ดำเนินงานเรื่อง LTC ภายใต้ยุทธศาสตร์ของระบบส่งเสริมสุขภาพและการป้องกัน กองทุนสุขภาพที่กระจายไปในระดับชุมชนส่วนใหญ่เน้นทำงานกับผู้สูงวัย ถ้าได้ประเมินทบทวนว่าได้จัดการทรัพยากรลงทุนมากน้อยเท่าไรแล้วได้รับผลอย่างไรบ้าง ก็จะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะทราบสถานการณ์ผู้สูงวัยของประเทศไทยได้

ช่องว่างใหญ่ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานร่วมกับสสส. ซึ่งเราเน้นการบูรณาการมี 3 ประเด็นที่พบคือ 1. ต้องทำให้กลไกประสานเข้มแข็งไม่ว่าจะด้วยพัฒนาเครื่องมือ เสริมสร้างขีดความสามารถ หรือวิธีที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน 2. การเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับผู้สูงวัยไม่ว่าจะในพื้นที่ไหนก็ตาม 3. สร้างพันธมิตรเชิงนโยบายในทุกๆ ระดับ เราจะเห็นว่าความร่วมมือระหว่างประเทศมีเยอะมาก แต่ในระดับจังหวัด อำเภอหรือตำบลยังไม่ทั่วถึง หากการสื่อสารระดับย่อยทำได้จริงก็จะนำไปสู่การบูรณาการได้จริง

สุวิณี: ประเทศไทยมีแผนยุทธศาสตร์และมีการประเมินแผนเพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ เมื่อเป็นเช่นนี้งานวิจัยที่กำลังทำจึงอยู่ในเชิงสำรวจ เราจะศึกษาปัญหาการกระทำรุนแรงและคุ้มครองสิทธิในผู้สูงอายุ นอกจากนี้เรายังศึกษาเรื่องพัฒนารูปแบบอย่างมีส่วนร่วมของการดูแลผู้สูงวัยในแต่ละบริบท ศึกษาเชื่อมกันระหว่างสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นข้อมูลเสนอแนะในเชิงนโยบายส่งผ่านไปที่สื่อแต่ละส่วนที่จะช่วยพัฒนา

สว้าง: ในลำดับต่อไป มูลนิธิมีแผนขยายองค์ความรู้จากประสบการณ์ในเชียงใหม่และภาคเหนือลงสู่ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เน้นประเด็นเรื่องเสริมสร้างความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ ลดความเสี่ยงในภัยพิบัติ และการจัดกิจกรรม home care ในจังหวัดใหญ่ๆ

ณัฐพล: สสส. เน้นงานสนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้เชิงวิชาการเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนของนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับภาครัฐและหนุนเสริมให้ภาคีเข้าไปทำงานร่วมกับภาครัฐ จะเห็นได้ว่าภาคีที่เชิญมาวันนี้ มีทั้งองค์กรมหาวิทยาลัย หน่วยงานเกี่ยวกับผู้สูงวัย และภาคีที่ขับเคลื่อนตามพื้นที่ต่างๆ สสส.มีข้อมูลเยอะมากพอสมควร แต่จะนำข้อมูลองค์ความรู้เหล่านั้นมาใช้หรืออุดช่องว่างได้อย่างไร ปัจจุบันประเมินว่าภาครัฐตื่นตัวในเชิงนโยบายมากแล้ว เพียงแต่จะทำอย่างไรต่อไปเป็นโจทย์ที่ต้องค้นหาต่อ แนวทางที่

สสส. อยากร่วมมือหรืออยากเรียนรู้ต่อไป คือ ทำอย่างไรให้ข้อมูลจากประเทศที่ทำมาแล้ว ทั้งส่วนที่ดีและไม่ดี สะท้อนไปสู่หน่วยงานอื่นๆ ในเชิงนโยบาย รวมถึงพัฒนานวัตกรรมเพื่อ พัฒนาผู้สูงวัยรูปแบบใหม่ๆ ยกตัวอย่าง งานธนาคารเวลาที่กรมกิจการผู้สูงวัยทำร่วมกับ สสส. ทำอย่างไรให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม อาจจะไม่ใช่แค่ธนาคารเวลา แต่รวมไปถึงจิตอาสาที่จะมาช่วยผู้สูงวัย กล่าวโดยสรุปคือ เรายังอยากได้องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมใหม่ๆ มาดำเนินการต่อครับ

ข้อคิดเห็นจาก ดร. เคอิจิโร โออิซูมิ

จากสัมมนาครั้งนี้ ผมได้ลองคิดออกมาว่าเพื่อให้ก้าวเดินไปข้างหน้าเราอาจจะต้องปรับเปลี่ยน กรอบคิดหรือกรอบงานของเราอย่างไรบ้าง ยกตัวอย่างคือ ส่วนมากเราใช้การ *เรียนรู้ร่วมกัน* เวลาเราฟัง ประสบการณ์แน่นอนว่าเราจะเกิดมุมมองใหม่ๆ ต่อประสบการณ์นั้นๆ หรือที่คุณโคชิพูดถึงดิจิทัลก็น่าจะทำให้เรามองเห็นโอกาสด้านนี้อีกมาก แต่เราควรเปลี่ยนเป็น *คิดร่วมกัน* มากกว่า ที่ชาซากาว่าอยากคิดให้ไกล ขึ้นไปอีก 10-20 ปีข้างหน้าจะต้องมีข้อมูลป้อนเข้าไปเพื่อไปสู่ตรงนั้นให้ได้ การที่เราจะกำหนดกรอบคิดนี้ ขึ้นมา ผมมองว่ามันประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. การสร้างงาน/จ้างงาน เราไม่ได้มองแค่ผู้สูงอายุแล้วแต่รวมไปถึงคนรุ่นเยาว์กว่าหรือคนต่างชาติ
2. นำเทคโนโลยีและดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์จะเกี่ยวข้องกับการจ้างงานและเกี่ยวข้อง การดูแลระยะยาวในอนาคต ประเด็นนี้ทางญี่ปุ่นก็ยังอ่อนอยู่เช่นกัน ฉะนั้นจึงควรมาคิดร่วมกัน
3. เปลี่ยนมุมมองวิเคราะหที่แทนที่จะแยกเป็นประเทศ เราสามารถแยกวิเคราะห์เปรียบเทียบ ระหว่างเมืองใหญ่กับชนบท หรือแม้แต่ในเมืองใหญ่เองก็ยังแบ่งเป็นแรงงานในระบบกับแรงงานนอกระบบ ได้อีกด้วย

ทั้งนี้ เราควรนำความคิดต่างๆ ที่เรามีเปลี่ยนเป็นมุมมองหรือทัศนคติต่อผู้สูงวัยในเอเชีย มุมมองและทัศนคติจะเป็นส่วนหนึ่งของรากฐานในประเด็นนี้ ชาซากาว่าสามารถสร้างฐานรากอันนี้แล้วต่อยอดเป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่ใช่แค่ประสบการณ์แต่เป็นการแลกเปลี่ยนระดับองค์ความรู้ระหว่างกัน

ข้อคิดเห็นจาก รศ. ดร. คิม ชุงวอน

ช่วงบ่ายมานี้ผมได้ฟังว่าแต่ละส่วนมีการจัดการอย่างไรบ้าง ผมไม่ค่อยทราบระบบของประเทศไทยมากนัก เวลาที่เราพูดถึงสังคมผู้สูงวัย ไม่ใช่ว่าทุกที่เหมือนกันหมด ญี่ปุ่นเองเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยตั้งแต่ปี 1970 แม้ว่าจะฟังดูเร็ว แต่ญี่ปุ่นเพิ่งมีมาตรการอย่างจริงจังก็เมื่อจำนวนประชากรผู้สูงวัยเพิ่มเป็นร้อยละ 14 14 ไม่ใช่แค่ตัวเลข แต่หมายถึงผู้สูงวัยชาวญี่ปุ่นที่เป็นชนชั้นกลางมีจำนวนมากกระทั้งนโยบายที่มีอยู่ใช้ไม่ได้ผล อีกประการหนึ่งคือผู้สูงวัยที่อายุมากเกิน 75 ปีจะสูงเกินร้อยละ 7 นั่นถึงจะเปลี่ยนกลไกทางสังคม

อย่างเห็นได้ชัด ญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนนโยบายครั้งใหญ่ บทบาทของโรงพยาบาลก็เปลี่ยนไปจากรักษาเป็นดูแล มีการนำระบบ LTC มาใช้

ต่อมาคือเรื่อง active Aging หากมองในมุมครอบครัว มันเกิดภาวะที่เรียกว่า double care กล่าวคือ คนวัยทำงานต้องดูแลทั้งพ่อแม่ที่เป็นผู้สูงอายุและบุตรที่ยังเด็ก เท่ากับว่ามีภาระดูแลซ้อนเป็นสองเท่าตัว ญี่ปุ่นจึงได้นำระบบใหม่ๆ เข้ามา บทบาทของทางครอบครัวที่ต้องดูแลผู้สูงอายุประกอบด้วยการดูแลด้านเศรษฐกิจ ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ประเทศญี่ปุ่นดูแลด้านเศรษฐกิจ ฉะนั้นด้านร่างกายและจิตใจ ครอบครัวเป็นผู้ดูแล ก็ถือว่าเป็นภาระที่หนักมาก แต่ประเทศในทวีปยุโรป รัฐบาลจะดูแลทั้งเศรษฐกิจและร่างกาย ครอบครัวจะดูแลแค่จิตใจ ภาระก็เบาลง ในเกาหลีใต้ครอบครัวต้องดูแลทั้ง 3 ด้าน ก็ถือเป็นภาระที่หนักมาก การดำเนินงานสังคมผู้สูงอายุจึงเป็นไปไม่ค่อยดี เราคงต้องมาขบคิดว่าครอบครัวจะมีบทบาทหน้าที่ยังไงเพื่อสะท้อนออกไปให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำയสุดนี้ ในปีค.ศ. 2022-2023 ประเทศไทยก็จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสูงหรือร้อยละ 14 ก็ต้องคิดกันว่าครอบครัวต้องรับผิดชอบในระดับไหนเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินงานต่อไป

JAPAN FOUNDATION

国際交流基金

ภาพกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มย่อยไทย-ญี่ปุ่น

國際交流基金

